

Vodič kroz Kazneni Postupak

Please visit the links below for more information on the ABA Rule of Law Initiative.

Criminal Law and Trafficking Programs

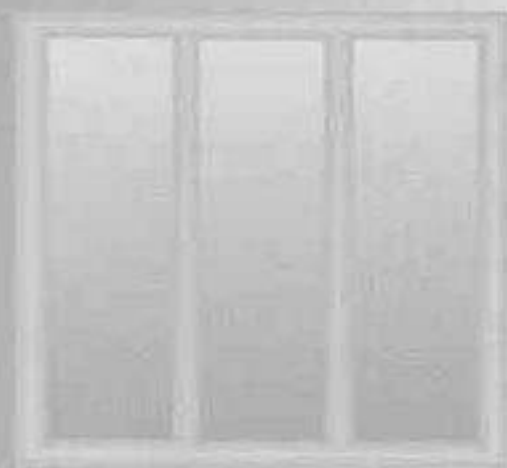
In many host countries, new criminal codes have only recently come into force, in some cases providing jury trials for the first time ever. The Rule of Law Initiative assists legal professionals and law enforcement officers in implementing these novel codes of procedure. The Rule of Law Initiative also provides training, legislative drafting, and other support in combating human trafficking, corruption, money laundering and cybercrime and in addressing prosecutorial reform issues. [Read more »»](#)

Curriculum Development and Professional Training

The ABA also supported activities to strengthen professional relationships between Croatian and international legal professionals involved in the investigation, prosecution, and adjudication of war crimes and other complex criminal matters. The ABA, the Croatian Judicial Academy, and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) Outreach Program organized a study visit to the ICTY for Croatian judges and prosecutors in February and March 2005. [Read more »»](#)

VODIČ KROZ KAZNENI postupak

Marin Mrčela

VODIČ KROZ KAZNENI POSTUPAK PRIRUČNIK ZA NOVINARE

1. KAZNENI POSTUPAK

1.1 Općenito

Kazneni postupak uređen je prema temeljnim postulatima hrvatskog Ustava:

- u primjeni represije zabranjeno je sve što (zakonom) nije izričito dopušteno
- zahvati u temeljna prava i slobode građana dopušteni su samo ako je to određeno zakonom i ako je o tome odluku donio (nadležni) sud na temelju zakona.

Zakon o kaznenom postupku (ZKP) određuje mogućnost privremenog posega u ustavna prava i slobode radi pribavljanja podataka i dokaza za provedbu kaznenog postupku (čl. 180-183 ZKP). Pravni okvir posega temelji se na četiri postulata, prema kojima posezi moraju biti:

- utemeljeni na normi zakonskog ranga
- materijalnoopravno legitimirani težinom kaznenog djela (kriminalnopolitički nisu prihvatljivi intenzivni posezi kod lakih delikata)
- procesnoopravno legitimirani postojanjem osnovane sumnje da je počinjeno određeno kažnjivo djelo
- vremenski ograničeni i pod nadzorom sudskog tijela.

1.1.1 Definicija i cilj kaznenog postupka

Kazneni postupak je skup propisima određenih aktivnosti koje provode određena tijela i druge osobe kad postoji sumnja da je počinjeno kazneno djelo.

Cilj kaznenog postupka je sudskom odlukom utvrditi osnovanost tvrdnji i zahtjeva iznijetih u optužbi:

- je li počinjeno kazneno djelo
- tko ga je počinio, odnosno je li ga počinio okrivljenik
- može li počinitelju biti izrečena kaznenopravna sankcija ili mjera koju predviđa kazneni zakon.

1.1.2 Dvije težnje kaznenog postupka

U kaznenom postupku postoje dvije oprečne težnje (čl. 1 st. 1 Zakona o kaznenom postupku):

- **Težnja za učinkovitošću** – svaki počinitelj kaznenog djela mora biti uhvaćen i kažnjen (...*da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna...*) i
- **Težnja za zaštitom prava građana** – sprječavanje kaznenog progona i osude nedužne osobe (...*da nitko nedužan ne bude osuđen...*).

1.1.3 Načela kaznenog postupka

Za kazneni postupak vrijede odredbe Zakona o kaznenom postupku. Te odredbe i postupak temelje se na osnovnim načelima kaznenog postupka. Kad ZKP ne nudi izričito rješenje za određeni procesno-pravni problem, temeljna načela kaznenog postupka predstavljaju pomoć sucima u tumačenju i primjeni zakonskih odredaba ZKP.

Zakonitost. Kazna ili druga kaznena sankcija može biti izrečena počinitelju samo uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom (čl. 1 st. 1 ZKP).

Akuzatornost. Kazneni postupak može biti pokrenut i vođen samo na zahtjev ovlaštenog tužitelja (čl. 2 st. 1 ZKP). Ovlašteni tužitelj može biti državni odvjetnik, oštećenik i privatni tužitelj.

Legalitet kaznenog progona. Državni odvjetnik je dužan poduzeti kazneni progon ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i da nema zakonskih smetnji za progon te osobe (čl. 2 st. 3 ZKP). Ovo načelo važi ako u zakonu nije drugačije predviđeno.¹

Pretpostavka okrivljenikove nedužnosti. Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja (čl. 3 st. 1 ZKP). Ovo načelo ojačano je s dva dodatna načela:

1. "*In dubio pro reo*". Dvojbu u odnosu na postojanje činjenica koje tvore obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe

¹ Iznimke postoje: kad državni odvjetnik treba odobrenje za progon (v. odjeljak 1.2.2.2), kad državni odvjetnik pravo gonjenja može koristiti prema načelu svrhovitosti (čl. 175 ZKP), ako dolazi u obzir primjena odredbe čl. 176 ZKP (tzv. *pentiti*), u određenim situacijama predviđenim u postupku prema maloljetnicima (čl. 63 - 63 Zakona o sudovima za mladež) i kod ustupanja kaznenog progona stranoj državi (čl. 505 i 509 ZKP/93).

kaznenog zakonodavstva sud rješava presudom na način koji je povoljniji za okrivljenika (čl. 3 st. 2 ZKP).

2. "Pravo na šutnju". Okrivljenik nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na pitanja. Zabranjeno je i kažnjivo od okrivljenika ili druge osobe koja sudjeluje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu (čl. 4 st. 3 ZKP).

Materijalna i formalna obrana. Okrivljenik se ima pravo braniti sam ili uz stručnu pomoć branitelja. Ako okrivljenik sam ne uzme branitelja, okrivljeniku će branitelj biti postavljen radi osiguranja obrane kad je to određeno ZKP (čl. 5 ZKP). Drugi dio ovog načela jamči pravo okrivljeniku da već na prvom ispitivanju bude obaviješten o tome što mu je stavljeno na teret i koje su osnove optužbe. Okrivljeniku mora biti omogućeno da se očituje o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist (čl. 4 st. 1 i 2 ZKP).

Zaštita osobne slobode. Osobna sloboda kao i druga okrivljenikova prava mogu biti ograničena samo na temelju zakona i to onda ako postoji "osnovana sumnja" da je okrivljenik počinio kazneno djelo. Ovo načelo traži osiguranje određenih prava za okrivljenika navedenih u čl. 6 st. 1 ZKP.

Ekspeditivno vođenje kaznenog postupka. Okrivljenik ima pravo da u najkraćem roku bude izveden pred sud (čl. 10 st. 1 ZKP). Svakome treba biti suđeno bez velikog zakašnjenja. Sud mora rješenjem uskratiti pravo na radnju ako je riječ o očiglednom odugovlačenju kaznenog postupka ili ta radnja predstavlja zlouporabu prava iz ZKP (čl. 10 st. 3 ZKP)

Zaštita čovjekove osobnosti i dostojanstva. Zabranjeno je i kažnjivo od okrivljenika ili druge osobe koja sudjeluje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu (čl. 4 st. 3 ZKP).

Inkvizitorno načelo (maksima). Sud i državna tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku s jednakom pažnjom ispituju i utvrđuju činjenice koje terete okrivljenika i koje mu idu u korist (čl. 8 st. 1 ZKP).²

Slobodna ocjene dokaza. Pravo suda i državnih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima (čl. 8 st. 2 ZKP).

Zakoniti dokazi (izdvajanje nezakonitih dokaza). Sudske odluke se ne mogu utemeljiti na dokazima pribavljenim na nezakonit način. Definicija zakonitih dokaza u ZKP navedena je negativno, određivanjem koji su dokazi nezakoniti (čl. 9 ZKP). Nezakoniti su oni dokazi koji su pribavljeni:

² Sintagma "državna tijela" odnosi se na državno odvjetništvo.

- na način koji predstavlja kršenje temeljnih ljudskih prava na obranu, dostojanstvo, ugled i čast, te pravo na nepovredivost osobnog i obiteljskog života, a koja su zajamčena Ustavom, zakonom ili međunarodnim pravom
- kršenjem odredaba kaznenog postupka i koji su izričito predviđeni ZKP
- drugi dokazi za koje se iz njih saznalo.³

Uporaba hrvatskog jezika. U kaznenom postupku u uporabi je hrvatski jezik i latinično pismo. Procesni sudionici imaju se pravo služiti svojim jezikom sukladno odredbama ZKP (čl. 7 ZKP).

Zabrana dvostrukog suđenja o istoj stvari i ponavljanja kaznenog postupka na štetu okrivljenika. Nitko ne može biti ponovno suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka (čl. 11 st. 1 ZKP). Kazneni postupak protiv osobe koja je oslobođena pravomoćnom presudom ne može biti ponovljen (čl. 11 st. 2 ZKP).⁴

Rehabilitacija i popravljajanja štete neopravdano osuđenoj ili neosnovano uhićenoj osobi. Osoba koja je neopravdano osuđena za kazneno djelo ili je neosnovano uhićena ima pravo na punu rehabilitaciju, pravo na naknadu štete te druga prava utvrđena zakonom (čl. 12 ZKP).

Pomoć u pravo neupućenoj osobi. Okrivljenika ili drugu osobu koja sudjeluje u postupku, a koja bi iz neznanja mogla propustiti kakvu radnju ili se zbog neznanja ne bi koristila svojim pravom, sud je dužan poučiti o pravima koja joj pripadaju prema ZKP kao i o posljedicama propuštanja radnje (čl. 13 ZKP). Njihovo neznanje im ne može ići na štetu.

Cilj kaznenog postupka, pretpostavka okrivljenikove nedužnosti (ustavno načelo) i definicije naziva procesnih učesnika (v. odjeljak 1.5) važni su i za praćenje i za izvješćivanje o radnjama koje prethode kaznenom postupku, kao i za praćenje i izvješćivanje o tijeku kaznenog postupka.

Postupak koji prethodi kaznenom postupku (kriminalistička obrada, hitne istražne radnje prije formalnog otvaranja istrage), podnošenje istražnog zahtjeva, donošenje rješenja o provođenju istrage i podizanje optužnice su aktivnosti i radnje koje se poduzimaju ako postoji osnovana sumnja da je neka osoba počinila kazneno djelo.

Osnovana sumnja znači da postoji stupanj izvjesnosti, potkrijepljen prikupljenim obavijestima, dokazima, da je određena osoba počinila kazneno djelo.

³ Doktrina "plodova otrovnog drveta" (dokazi koji su izvedeni iz nezakonitih dokaza).

⁴ Kazneni postupak na štetu okrivljenika moguće je ponoviti jedino ako je postupak završen presudom kojom je optužba odbijena. Uvjeti za tu iznimku propisani su čl. 406 ZKP.

Taj stupanj izvjesnosti može biti veći ili manji. No, to nikako ne znači da je ta osoba doista i počinila to kazneno djelo. Okolnost da je neka osoba počinila kazneno djelo, utvrđuje jedino i isključivo sud u kaznenom postupku. *Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja (čl. 3 st. 1 ZKP).*

Izvešća redarstvenih vlasti (ili bilo kojeg drugog tijela) koja kao rezultat kriminalističke ili slične obrade navode utvrđenje da je kazneno djelo počinjeno i da je počinitelj uhvaćen ili da je utvrđeno da je NN počinio kazneno djelo su načelno i u kaznenopravnom smislu pogrešna.

U takvim situacijama sve do pravomoćne presude kojom je neka osoba proglašena krivom zato što je počinila kazneno djelo, poglavito u medijskom praćenju prethodnog ili kaznenog postupka, valja rabiti izričaje koji prosječnom čitatelju ili gledatelju oživotvoruju pretpostavku okrivljenikove nevinosti. Umjesto npr.: *kriminalističkom obradom utvrđeno je da je NN počinio kazneno djelo, NN je u obavljanju službe zloupotrijebio ovlasti ili utvrđeno je da je NN drogu nabavio radi daljnje prodaje*, valja uporabiti **navodno, postoji osnovana sumnja** ili sličan izričaj.

1.2 Pokretanje kaznenog postupka

Kazneni postupak pokreće isključivo ovlašteni tužitelj.

Nakon što ovlašteni tužitelj podnese akt kojim se pokreće kazneni postupak, sud, ako su ispunjeni zakonski uvjeti, donosi akt kojim kazneni postupak započinje (v. odjeljak 1.3.). **Sud nikada ne pokreće kazneni postupak**, ali donosi odluku o njegovom započinjanju.

Dakle, postoji razlika između pokretanja i započinjanja kaznenog postupka. Bez pokretanja kazneni postupak ne može započeti, ali ovlašteni **tužitelj nikada ne započinje kazneni postupak.**

Pokretanje kaznenog postupka ovisi jedino i isključivo o ovlaštenom tužitelju. Hoće li neki događaj *završiti na sudu* i u odnosu na njega biti vođen kazneni postupak, ovisi samo o tome je li ovlašteni tužitelj za taj događaj pokrenuo kazneni postupak. Sud ne smije sam, po službenoj dužnosti, pokretati kazneni postupak niti donositi odluku o započinjanju kaznenog postupka bez akta kojim ovlašteni tužitelj pokreće kazneni postupak.

1.2.1 Ovlašteni tužitelji

- **Državni odvjetnik** – za kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti

- **Privatni tužitelj** – za kaznena djela za koje se progoni po privatnoj tužbi
- **Oštećenik kao tužitelj** – može stupiti na mjesto državnog odvjetnika ako državni odvjetnik ustanovi da nema osnova za pokretanje ili provođenje kaznenog postupka.

Zakon o kaznenom postupku ne navodi kaznena djela za koja se progoni po privatnoj tužbi, ali ih određuje Kazneni zakon (KZ). To su:

- Tjelesna ozljeda, čl. 98 st. 1 KZ
- Prisila, čl. 128 st. 3 KZ
- Kaznena djela protiv časti i ugleda, čl. 199 - 202 KZ
- "Sitna" krađa, čl. 216 st. 2 KZ
- Utaja, čl. 220 st. 6 KZ
- Uništenje i oštećenje tuđe stvari, čl. 222 st. 3 KZ
- Prijevarena, čl. 224 st. 8 KZ
- Zloporaba povjerenja, čl. 227 st. 3 KZ
- Krađa, teška krađa, oduzimanje tuđe pokretne stvari, prijevarena, povreda tuđih prava i prikriivanje ako su počinjena prema bračnom drugu, rođaku po krvi u ravnoj lozi, bratu, sestri, posvojitelju ili posvojeniku ili prema osobi s kojom počinitelj živi u zajedničkom domaćinstvu (čl. 337 KZ)
- Protuzakoniti ribolov, čl. 259 st. 3 KZ
- Neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela, čl. 300 st. 2 KZ
- Samovlast, čl. 329 st. 3 KZ.

1.2.2 Prijedlog i odobrenje za kazneni progon

Državni odvjetnik nije ovlašten tužitelj za kaznena djela za koja se progon poduzima privatnom tužbom. Za sva ostala kaznena djela državni odvjetnik je ovlašten tužitelj, ali za poduzimanje kaznenog progona za neka kaznena djela prije pokretanja kaznenog progona mora imati prijedlog oštećenika. U određenim situacijama za pokretanje kaznenog progona ovlašten tužitelj mora imati odobrenje za progon, koje mu daje nadležno državno tijelo.

Ovlašteni tužitelj mora pribaviti *odobrenje* nadležnog državnog tijela **prije** podnošenja zahtjeva za provođenje istrage, optužnice ili optužnog prijedloga (čl. 163 st. 2 ZKP).

Državni odvjetnik mora pribaviti oštećenikov prijedlog za progon **prije** podnošenja zahtjeva za provođenje istrage, optužnice ili optužnog prijedloga (čl. 163 st. 1 ZKP).

Postojanje prijedloga ili odobrenja je procesna pretpostavka za kazneni progon. Izostanak prijedloga ili odobrenja, kada je ono prema zakonu nužno, je okolnost koja isključuje kazneni progon i na koju sud pazi po službenoj dužnosti. To, međutim, ne znači da sud pribavlja prijedlog ili odobrenje, jer je

sud neovisno i nepristrano tijelo države koje presuđuje spor dviju stranaka. Stranka koja ima interes za kazneni progon (ovlašteni tužitelj, v. odjeljak 1.2.1) je dužna dati dokaz da postoji prijedlog ili da je dano odobrenje za kazneni progon.

1.2.2.1 Prijedlog za kazneni progon

Kad zakon određuje da je za kazneni progon potreban prijedlog oštećenika, državni odvjetnik ne smije staviti zahtjev za provođenje istrage niti podignuti neposrednu optužnicu ili optužni prijedlog dok oštećenik ne stavi prijedlog.

Državni odvjetnik poduzima kazneni progon na prijedlog oštećenika za sljedeća kaznena djela:

- Teška tjelesna ozljeda ako postoji srodstvo između počinitelja i oštećenika (čl. 102 st. 2 KZ)
- Prisila počinjena u sastavu grupe ili zločinačke organizacije (čl. 128 st. 3 KZ)
- Prijetnja prema osobi koja nije službena osoba (čl. 129 st. 4 KZ)
- Povreda tajnosti pisama i drugih pošiljaka koju počini osoba koja nije službena osoba (čl. 130 st. 4 KZ)
- Neovlašteno snimanje i prisluškivanje koje čini privatna osoba (čl. 131 st. 4 KZ)
- Neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne (čl. 132 st. 3 KZ)
- Nedopuštena uporaba osobnih podataka (čl. 133 st. 2 KZ)
- Krađa ili utaja državnog vlasništva (čl. 216 st. 3, 220 st. 6 KZ)
- Oduzimanje pokretne stvari u vlasništvu države (čl. 221 st. 3 KZ)
- Oštećenje i uporaba tuđih podataka (čl. 223 st. 3 KZ)
- Zloporaba osiguranja (čl. 225 st. 4)
- Zloporaba čeka i kreditne kartice (čl. 226 st. 1 KZ)
- Oštećenje tuđih prava (čl. 228 st. 3 KZ)
- Krađa, teška krađa, prijevara, oštećenje tuđih prava i prijevara u slučajevima srodstva između počinitelja i oštećenika (čl. 237KZ)
- Prenosjenje spolne bolesti (čl. 239 st. 2 KZ)
- Pogodovanje vjerovnika (čl. 281 st. 2 KZ)
- Samovlast počinitelja u sastavu grupe ili zločinačke organizacije (čl. 329 st. 3 KZ).

Rok. Prijedlog za progon ovlaštena fizička ili pravna osoba podnosi državnom odvjetništvu u roku od tri mjeseca od saznanja za kazneno djelo i počinitelja.

1.2.2.2 Odobrenje za kazneni progon

Za kazneni progon u određenim situacijama državni odvjetnik mora imati odobrenje nadležnog državnog tijela. U toj situaciji on ne smije staviti

zahtjev za provođenje istrage niti podignuti neposrednu optužnicu ili optužni prijedlog ako ne podnese dokaz da je odobrenje dato.

Državni odvjetnik mora imati odobrenje nadležnog državnog tijela za:

- Kazneni progon osoba koje uživaju zastupnički imunitet (čl. 75 st. 1 i 3 Ustava Republike Hrvatske)
- Kazneni progon sudaca Ustavnog suda RH (čl. 3 Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH)
- Kazneni progon članova Državnog sudbenog vijeća (čl. 8 Zakona o Državnom sudbenom vijeću)
- Kazneni progon sudaca (čl. 9 Zakona o sudovima)
- Kazneni progon državnih odvjetnika (čl. 7 Zakona o državnom odvjetništvu)
- Kazneni progon počinitelja određenih kaznenih djela kada odobrenje daje državni odvjetnik Republike Hrvatske (čl. 15 st. 1, 16 st. 2 i 3, 186 st. 3 KZ)
- Kazneni progon počinitelja za kazneno djelo povrede ugleda strane države i međunarodne organizacije (čl. 186 st. 3 KZ)
- Pritvaranje odvjetnika zbog kaznenog djela počinjenog u pružanju pravne pomoći (čl. 16 Zakona o odvjetništvu).

1.2.3 Imunitet

Imunitet (kaznenoprocetni imunitet) je pravo određenih kategorija osoba da protiv njih uopće ne može biti vođen kazneni postupak ili može biti vođen samo uz odobrenje nadležnog državnog tijela. Predviđen je djelomično propisima unutarnje prava Republike Hrvatske, a propisima međunarodnog prava.

Prema **unutarnjem pravu** (v. odjeljak 1.2.2.2) imunitet imaju:

- **Zastupnici** u Saboru RH. Oni ne mogu biti pozvani na kaznenu odgovornost niti pritvoreni ili kažnjeni za izraženo mišljenje ili glasovanje u Saboru (apsolutni materijalnopravni imunitet). Ako počini neko drugo kazneno djelo zastupnik ne smije biti pritvoren niti protiv njega smije biti vođen kazneni postupak bez odobrenja Sabora (procesnopravni imunitet), osim ako je zatečen pri počinjenju kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža. Odobrenje za kazneni progon daje Sabor ako zasjeda. Ako Sabor ne zasjeda, odobrenje daje mandatno-imunitetska komisija čiju odluku naknadno potvrđuje Sabor. Ako nadležno tijelo uskrati odobrenje, kazneni postupak može biti vođen tek nakon prestanka mandata zastupnika.
- **Suci Ustavnog suda RH** uživaju imunitet kao i zastupnici u Saboru RH.
- **Članovi Državnog sudbenog vijeća** uživaju imunitet kao i zastupnici, s tim da odobrenje za kazneni progon ili za pritvaranje svog člana daje Državno sudbeno vijeće.
- **Suci** imaju imunitet kao i zastupnici. Odobrenje za njihov kazneni progon ili pritvaranje daje Državno sudbeno vijeće.

- **Državni odvjetnici** imaju imunitet prema Zakonu o državnom odvjetništvu. Odobrenje za njihov kazneni progon ili pritvaranje daje Državno odvjetničko vijeće.
- **Odvjetnici** imaju ograničeni procesni imunitet. Odvjetnik ne smije biti pritvoren zbog kaznenog djela počinjenog u pružanju pravne pomoći. Odobrenje za pritvaranje odvjetnika daje vijeće nadležnog suda sastavljeno od trojice sudaca.

Na postojanje imuniteta sud pazi po službenoj dužnosti. Odricanje od prava na imunitet nema učinak na vođenje kaznenog postupka. Ako nadležno tijelo nije dalo odobrenje, kazneni postupak ne smije biti vođen čak i ako osoba koja uživa imunitet izjavi da se odriče tog prava.

Prema **međunarodnom pravu** imunitet imaju:⁵

- **Šefovi stranih država** (njihov bračni drug i maloljetna djeca) kad borave u RH imaju apsolutni (materijalni i procesnopravni) imunitet. Isto pravo uživaju i članovi njihove službene pratnje. Ako šef strane države u RH boravi privatno ili *incognito*, imunitet ne vrijedi osim ako se našim tijelima ne predstavi u svom pravom svojstvu.
- **Diplomatski agenti stranih država akreditirani u RH** uživaju apsolutni (materijalni i procesnopravni) imunitet. Diplomatskim agentima smatraju se šefovi i članovi stranih diplomatskih misija. Imunitet uživaju i članovi obitelji diplomatskog agenta, te čitavo administrativno i tehničko osoblje misije.
- **Predstavnici, funkcionari i stručnjaci Ujedinjenih naroda**
- **Vojno osoblje NATO-a.**

1.2.4 Zastara

Zastara je institut kaznenog prava prema kojem zbog protoka vremena prestaje pravo države na primjenu kaznenopravnog zakonodavstva.

Ovaj institut kaznenog prava temelji se na kriminalnopolitičkim ciljevima kaznenog prava, na općim načelima kaznenog prava, te na razlozima i svrsi kažnjavanja. Primjena kaznenopravne sankcije poslije dužeg vremena nije svrsishodna. Protokom vremena kazna gubi svoju aktualnost, a time nestaje i svrha kazne. S vremenom stvari padaju u zaborav, teže je utvrditi odlučne činjenice, rizik zablude je veći, a počinitelj se možda popravio i bez sankcije. To su uglavnom razlozi koji opravdavaju institut zastare.

⁵ Velik broj izvora sadrži odredbe o imunitetu po međunarodnom pravu. Zato su ovdje samo primjerice navedene neke situacije u kojima je na snazi imunitet prema tom pravu.

Kazneni zakon poznaje dva oblika zastare: **zastara kaznenog progona** i **zastara izvršenja kazne** (čl. 19 – 24 KZ). U oba oblika postoje *apsolutna* i *relativna* zastaru.

Kazneni zakon za oba oblika propisuje rokove zastare, nakon kojih više nije moguće pokrenuti kazneni progon, odnosno izvršiti kaznenopravnu sankciju. Tu je riječ o **relativnoj zastari** zato što je tijekom zastare moguće prekinuti postupovnom radnjom nadležnog tijela radi pokretanja kaznenog postupka prema počinitelju ili radi izvršenja kaznenopravne sankcije. **Apsolutna zastara** je definitivno nastupanje zastare poslije dvostrukog zakonom određenog zastarnog roka.

Prema Kaznenom zakonu nikada ne zastarijeva kazneni progon radi počinjenja određenih kaznenih djela kao niti radi izvršenja kazne koja je izrečena počinitelju tih kaznenih djela. Sljedeća kaznena djela nikada ne zastarijevaju:

- **Genocid** (čl. 156 Kaznenog zakona)
- **Agresivni rat** (čl. 157 Kaznenog zakona)
- **Ratni zločin protiv civilnog pučanstva** (čl. 158 Kaznenog zakona)
- **Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika** (čl. 159 Kaznenog zakona)
- **Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika** (čl. 160 Kaznenog zakona)
- Kaznena djela koja ne zastarijevaju prema međunarodnom pravu.

1.2.4.1 Zastara kaznenog progona

Kad protekne određeno vrijeme od počinjenja kaznenog djela, kazneni progon ne smije biti poduzet. Nastup zastare tijekom kaznenog postupka dovodi ili do obustave kaznenog postupka (rješenjem izvan glavne rasprave) ili do presude kojom se optužba odbija (tijekom glavne rasprave).

Zastara kaznenog progona je okolnost koja isključuje kazneni progon i ona je razlog za odbijanje optužbe na glavnoj raspravi (tzv. formalna presuda), a nikada za oslobađajuću presudu. **Pogrešno je reći ili napisati da je okrivljenik oslobođen od optužbe, jer je nastupila zastara kaznenog progona.**

Zastarni rokovi za kazneni progon ovise o propisanoj kazni za određeno kazneno djelo:

	ZA KAZNENO DJELO JE PROPISANA KAZNA	RELATIVNA ZASTARA	APSOLUTNA ZASTARA
1.	<i>Dugotrajni zatvor</i> (npr. teško ubojstvo, genocid, ratni zločini,	25 godina	50 godina

	kvalificirani oblik zlouporabe opojnih droga iz čl. 173 st. 2, kvalificirani oblik spolnog odnošaja s djetetom iz čl. 192 st. 5)		
2.	<i>Teža od 10 godina zatvora</i> (npr. kvalificirani oblik zlouporabe opojnih droga iz čl. 173 st. 2, ubojstvo, kvalificirano silovanje, kvalificirani oblik razbojništva, oružana pobuna)	15 godina	30 godina
3.	<i>Teža od 5 godina zatvora</i> (npr. ubojstvo na mah, kvalificirani oblici teške tjelesne ozljede, osnovni oblik silovanja, osnovni oblik razbojništva, kvalificirani oblik prijevare, čedomorstvo)	10 godina	20 godina
4.	<i>Teža od 3 godina zatvora</i> (npr. osnovni oblik otmice, teška krađa, osnovni oblik prijevare, osnovni oblik iznude, organiziranje zločinačke organizacije čl. 333 st. 2)	5 godina	10 godina
5.	<i>Teža od 1 godina zatvora</i> (npr. osnovni oblik teške tjelesne ozljede, nasilničko ponašanje u obitelji, prikrivanje)	3 godine	6 godina
6.	<i>Zatvora do 1 godine ili novčana kazna</i> (npr. tjelesna ozljeda, uvreda, kleveta, obmanjivanje kupaca, nedozvoljena trgovina)	2 godine	4 godine

Zastara kaznenog progona počinje teći od dana počinjenja kaznenog djela.

Zastara ne teče za vrijeme za koje se prema zakonu kazneni progon ne može poduzeti ili se ne može nastaviti, a prekida se svakom postupovnom radnjom poduzetom radi kaznenog progona počinitelja kaznenog djela. Nakon svakog prekida zastara počinje teći iznova (relativna zastara). Zastara definitivno nastupa poslije dvostrukog zakonom predviđenog roka (apsolutna zastara).

1.2.4.2 Zastara izvršenja kazni i sigurnosnih mjera

Nakon određenog vremena kaznenopravna sankcija koju je izrekao sud ne smije biti izvršena. Rok ove zastare ovisi o mjeri izrečene kazne.

Za **sigurnosne mjere** vrijedi pravilo da zastara izvršenja nastupa nakon protoka vremena jednakog onome kojeg je sud odredio za trajanje te mjere (relativna zastara izvršenja sigurnosne mjere). Apsolutna zastara izvršenja sigurnosne mjere nastupa protokom dvostrukog roka relativne zastare.⁶

Za **kazne** vrijede ovi zastarni rokovi:

	IZREČENA MJERA KAZNE ZATVORA	RELATIVNA ZASTARA	APSOLUTNA ZASTARA
1.	Dugotrajni zatvor	25 godina	50 godina
2.	Kazna zatvora u trajanju duljem od 10 godina	15 godina	30 godina
3.	Kazna zatvora u trajanju duljem od 5 godina	10 godina	20 godina
4.	Kazna zatvora u trajanju duljem od 3 godina	5 godina	10 godina

⁶ Primjerice, ako je izrečena sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom u trajanju od dvije godine, rok relativna zastare izvršenja je dvije godine, a rok apsolutne zastare izvršenja je četiri godine.

5.	Kazna zatvora u trajanju duljem od 1 godina	3 godine	6 godina
6.	Novčana kazna ili kazna zatvora do 1 godine	2 godine	4 godine

Zastara ovdje počinje teći od dana pravomoćnosti odluke kojom je izrečena kazna ili sigurnosna mjera.

Zastara ne teče za vrijeme za koje prema zakonu izvršenje ne može započeti ili se nastaviti, a prekida se svakom radnjom tijela nadležnog za izvršenje kazne ili primjene sigurnosne mjere.

Nakon svakog prekida zastara počinje teći iznova (relativna zastara). Zastara definitivno nastupa poslije dvostrukog zakonom predviđenog roka (apsolutna zastara).

1.3 Započinjanje kaznenog postupka

Kazneni postupak započinje kad (čl. 164 ZKP):

- **Istražni sudac** donese rješenja o provođenju istrage
- **Istražni sudac** daje suglasnost ovlaštenom tužitelju za podizanje neposredne optužnice⁷
- **Predsjednik vijeća** odredi glavnu raspravu na temelju neposredne optužnice ako nije bilo prigovora protiv optužnice ili zahtjeva predsjednika vijeća za njenim ispitivanjem
- **Optužnica postane pravomoćna**
- **Predsjednik vijeća ili sudac pojedinac** zakaže glavnu raspravu u skraćenom postupku
- **Sudac pojedinac** izda kazneni nalog.

1.4 Vrste postupaka

Teorija dijeli kazneni postupak na pet stadija: 1. istraga, 2. optuživanje s eventualnom kontrolom optužnice, 3. glavna rasprava s donošenjem i objavljivanjem presude, 4. postupak povodom žalbe na presudu i 5. slanje presude na izvršenje.

Tzv. **redovni** kazneni postupak sadrži sve stadije i predviđen je za sva kaznena djela osim za ona za koja je u ZKP određeno da se vodi skraćeni postupak. Optužni akt u redovnom postupku je **optužnica**.

Tzv. **skraćeni** kazneni postupak predviđen je ako je riječ o kaznenim djelima za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina.⁸ Skraćeni postupak započinje kad sudac pojedinac ili

⁷ Državni odvjetnik može podignuti optužnicu i bez provođenja istrage ako je riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena kazna zatvora do osam godina i ako podaci koji se odnose na kazneno djelo i na počinitelja daju dovoljno osnova za optužbu – tzv. neposredna optužnica (čl. 191 st. 6 ZKP).

⁸ Izmjena ZKP prema kojoj je skraćeni postupak za djela za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju do pet godina u primjeni je od 01. 01. 2003. godine. Do tada, skraćeni postupak predviđen je kad je riječ o kaznenim djelima za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju do tri godine.

predsjednik vijeća odredi glavnu raspravu. Mnoge forme redovnog postupka ne postoje u skraćenom postupku, no postoje u skraćenom obliku. Npr. nema istrage (ali su moguće istražne radnje), rok za žalbu protiv presude je kraći (8 dana, a u redovnom postupku 15 dana), a pisano izrađena presuda ne mora sadržavati obrazloženje ako su se stranke odrekle prava na žalbu i ako nisu zahtijevale dostavu presude. Optužni akt u skraćenom postupku je optužni prijedlog ili privatna tužba. U skraćenom postupku sudac pojedinac može izdati kazneni nalog ako je to u optužnom prijedlogu zatražio državni odvjetnik. Privatni tužitelj nema mogućnosti tražiti izdavanje kaznenog naloga u privatnoj tužbi.

Kazneni postupak prema maloljetnicima (osobe mlađe od 18 godina, a starije od 14 godina) je posebni oblik kaznenog postupka, jer sadrži važna odstupanja od redovnog kaznenog postupka

Kazneni postupak prema neubrojivom okrivljeniku može biti vođen kao redovni i kao skraćeni (ovisi o predviđenoj kazni za kazneno djelo i nazivu optužnog akta). Neubrojiva je osoba koja u vrijeme ostvarenja zakonskih obilježja kaznenog djela nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili neke druge teže duševne smetnje.

Neubrojiva osoba ne može ostvariti subjektivna obilježja djela, jer ne može djelovati s namjerom ili nehajem. Neubrojiva osoba nije kriva (čl. 40 st. 1 KZ). Zato neubrojiva osoba nije *počinila kazneno djelo*, već je *ostvarila objektivne elemente kaznenog djela*. **Pogrešno je reći ili napisati da je neubrojiva osoba kriva ili da je počinila kazneno djelo.**

Raspravni sudac prije rasprave mora utvrditi je li neubrojivi okrivljenik sposoban sudjelovati i pratiti glavnu raspravu (tzv. raspravna sposobnost). Ako nije raspravno sposoban, rasprava može biti provedena i u odsutnosti okrivljenika.

Ako je utvrđeno da je okrivljenik ostvario objektivna obilježja kaznenog djela u stanju neubrojivosti i ako je državni odvjetnik stavio zahtjev za takvim utvrđenjem, sud donosi tzv. utvrđujuću presudu (v. odjeljak 1.11).

1.5 Procesni učesnici

U kaznenom postupku se u pravilu pojavljuje više osoba. Svaka od njih ima naziv koji sadrži određeno značenje. U smislu ZKP procesni učesnici su:

Sudac – nositelj pravosudne dužnosti u tijelu sudbene vlasti, ovlašten odlučivati, sam ili u vijeću o pitanjima i spisima predmeta podnijetim na sud.

Istražni sudac – sudac županijskog suda čija je osnovna funkcija voditi istragu, te provoditi istražne radnje.

Predsjednik vijeća – sudac općinskog ili županijskog suda koji predsjedava raspravnom vijeću koje sudi u određenom predmetu.

Sudac pojedinac – sudac općinskog suda izuzetno zakonom ovlašten sam suditi u određenom predmetu za koji se provodi skraćeni postupak.

Sudac izvjestitelj – sudac drugostupanjskog suda koji proučava, priprema i izvješćuje o predmeta prvostupanjskog suda, te izrađuje nacrt odluke suda višeg stupnja.

Sudac za mladež – sudac općinskog, županijskog ili Vrhovnog suda RH koji mora imati izraženo nagnuće za odgoj, potrebe i probitke mladeži, te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije i socijalne skrbi za mlade osobe.

Predsjednik suda – sudac koji uz sudačku dužnost obavlja i poslove sudske uprave.

Sudac porotnik – građanin koji sudačku funkciju ne vrši kao redovno zanimanje i koji kao član sudskog vijeća ravnopravno sa sucem (sucima) odlučuje o pitanjima o kojima u kaznenom postupku treba donijeti odluku.

Stranka – u kaznenom postupku stranka je i tužitelj i okrivljenik (čl. 170 st. 1 ZKP).

Tužitelj – tužitelj je državni odvjetnik, privatni tužitelj i oštećenik kao tužitelj.

Državni odvjetnik – nositelj pravosudne dužnosti u državnom tijelu kome je povjerena funkcija kaznenog progona.

Privatni tužitelj – ovlaštenu tužitelj za manji broj lakših kaznenih djela za koja zakonodavac smatra da ih treba progoniti samo ako se određene osobe smatraju tako povrijeđenima da traže kažnjavanje počinitelja.

Oštećenik kao tužitelj – oštećenik koji je preuzeo kazneni progon od državnog odvjetnika i umjesto njega postao ovlaštenu tužitelj.

Oštećenik – osoba čije je kakvo osobno ili imovinsko pravo kaznenim djelom povrijeđeno ili ugroženo.

Osumnjičeni – osoba za koju tijela kaznenog progona ili redarstvene vlasti imaju osnova sumnjati da je počinila kazneno djelo.

Uhićenik – osoba prema kojoj je primijenjena bilo koja mjera ili radnja koja dovodi do lišavanja slobode te osobe.

Okrivljenik – osoba protiv koje se vodi kazneni postupak, a i osoba s duševnim smetnjama prema kojoj se vodi poseban postupak (postupak prema nebrojivoj osobi).

Optuženik – osoba protiv koje je optužnica postala pravomoćna ili protiv koje je podnesena privatna tužba ili optužni prijedlog i zakazana glavna rasprava.

Osuđenik – osoba za koju je pravomoćnom presudom utvrđeno da je kriva za određeno kazneno djelo.

Izraz "okrivljenik" upotrebljava se i kao opći naziv za okrivljenika, optuženika i osuđenika.

Pogrešno je za osobu protiv koje se vodi kazneni postupak reći ili napisati *tuženik*. To je termin iz građanskog procesnog prava, a ne iz kaznenog.

Redarstvene vlasti – redarstvene vlasti su ovlaštene službene osobe Ministarstva unutarnjih poslova i ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojna policija) u okviru njihovog djelokruga na vojnim građevinama i drugim vojnim objektima koji služe potrebama obrane (čl. 170 st. 2 ZKP).

Branitelj - odvjetnik, iznimno odvjetnički vježbenik, koji kao procesni pomoćnik okrivljeniku u obrani pomaže svojim pravnim znanjem i procesnom vještinom. *Branitelj nije stranka u kaznenom postupku.*

Svjedok – osoba različita od okrivljenika za koju je vjerojatno da će moći dati obavijesti o činjenicama koje su predmetom utvrđivanja u kaznenom postupku i koju je sud pozvao da o njima da svoj iskaz.

Vještak – stručnjak s izvanpravnog područja kojeg je sud pozvao radi utvrđivanja ili ocjene neke važne činjenice koja može biti utvrđena samo pomoću izvanpravnog znanja i umijeća.

1.6 Nadležnost i sastav vijeća

Nadležnost suda je pravo i dužnost postupanja suda u određenim predmetima, odnosno pravo i dužnost vršenja određenih procesnih radnji.

Razlikujemo stvarnu i mjesnu nadležnost.

Stvarna nadležnost je nadležnost suda u rješavanju određenih vrsta predmeta ili u poduzimanju određenih vrsta procesnih radnji.

Mjesna nadležnost je vrsta nadležnosti koja rješava pitanje koji će od više stvarno nadležnih sudova postupati u konkretnom predmetu.

1.6.1 Stvarna nadležnost

U kaznenim predmetima sude općinski sudovi, županijski sudovi i Vrhovni sud Republike Hrvatske. Za određivanje stvarne nadležnosti suda prvog stupnja potrebno je znati koje je kazneno djelo predmetom postupka i koja kazna je u Kaznenom zakonu za to djelo predviđena.

Općinski sudovi su nadležni (čl. 17 ZKP):

1. Suditi u prvom stupnju za kaznena djela:
 - a) za koja je kao glavna kazna propisna novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do deset godina

- b) za koje je posebnim zakonom određena nadležnost općinskog suda⁹
- 2. Poduzimati hitne radnje u prethodnom kaznenom postupku povodom kaznenih djela počinjenih na području općinskog suda samo ako postoji bojazan da istražni sudac neće moći pravodobno poduzeti te radnje
- 3. U postupcima iz točke 1. a) rješavati o prigovorima protiv optužnice i zahtjevima predsjednika vijeća za ispitivanje osnovanosti optužnice
- 4. Obavljati druge poslove povjerene im zakonom.

Županijski sudovi su nadležni (čl. 19 ZKP):

- 1. Suditi u prvom stupnju za kaznena djela:
 - a) za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko deset godina ili dugotrajni zatvor;
 - b) za sljedeća kaznena djela:
 - ubojstvo na mah (čl. 92 KZ),
 - otmica (čl. 125 KZ),
 - silovanje (čl. 188 st. 1 KZ),
 - spolni odnošaj s djetetom (čl. 192 st. 1 i 3 KZ),
 - zlouporaba položaja i ovlasti (čl. 337 st. 4 KZ),
 - kaznena djela iz glave XII Kaznenog zakona (sva kaznena djela protiv Republike Hrvatske) i
 - druga kaznena djela za koja je posebnim zakonom propisana nadležnost županijskog suda.¹⁰
- 2. Odlučivati o žalbama protiv odluka općinskih sudova donesenih u prvom stupnju
- 3. Provoditi u prethodnom kaznenom postupku istragu i poduzimati druge radnje, rješavati povodom neslaganja državnog odvjetnika i istražnog suca o žalbama stranaka protiv rješenja istražnog suca te o prigovorima protiv optužnice i zahtjevima predsjednika vijeća za ispitivanje osnovanosti optužnice
- 4. Odlučivati u postupku izvršenja kazni zatvora prema posebnim propisima,
- 5. Provoditi postupak za izručenje okrivljenih i osuđenih osoba ako zakonom nije propisana nadležnost Vrhovnog suda Republike Hrvatske
- 6. Obavljati poslove međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima uključivši i priznanje i izvršenje strane kaznene presude
- 7. Rješavati o sukobu mjesne nadležnosti općinskih sudova sa svoga područja
- 8. Obavljati i druge poslove koji su predviđeni zakonom.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je nadležan (čl. 21 ZKP):

⁹ Nadležnost općinskog suda predviđena je u čl. 56 Zakona o sudovima za mladež.

¹⁰ Nadležnost županijskog suda predviđena je u čl. 29 st. 1, 37, 44 – 53 Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

1. Odlučivati u drugom stupnju o žalbama protiv odluka županijskih sudova
2. Odlučivati u trećem stupnju o žalbama protiv presuda donesenih u drugom stupnju kada je to određeno ZKP (čl. 394 ZKP)
3. Odlučivati o izvanrednim pravnim lijekovima kada je to propisano ZKP
4. Obavljati i druge poslove propisane zakonom.

1.6.2 Mjesna nadležnost (najčešće situacije u praksi)

U pravilu je mjesno nadležan sud na čijem je području kazneno djelo počinjeno ili pokušano.

Ako je kazneno djelo počinjeno ili pokušano na područjima raznih sudova ili na granici tih područja ili ako se ne zna na kojem je području počinjeno ili pokušano, nadležan je onaj od tih sudova koji je na zahtjev ovlaštenog tužitelja prvi započeo postupak, a ako postupak još nije započet, sud kojem je prije podnijet zahtjev za pokretanje postupka.

Privatna tužba može biti podnijeta i sudu na čijem području okrivljenik ima prebivalište ili boravište.

Ako je kazneno djelo počinjeno tiskom, nadležan je sud na čijem je području spis tiskan. Ako to mjesto nije poznato ili je spis tiskan u stranoj državi, nadležan je sud na čijem se području tiskani spis raspačava. Ovo smisleno treba tumačiti ako je spis ili izjava objavljena putem radija ili televizije.

Ako prema zakonu odgovara sastavljač spisa, nadležan je i sud mjesta u kojem sastavljač ima prebivalište ili sud mjesta gdje se odigrao događaj na koji se spis odnosi.

Ako je kazneno djelo počinjeno na domaćem brodu ili na domaćem zrakoplovu dok se nalazi u domaćem pristaništu, nadležan je sud na čijem se području nalazi to pristanište. U ostalim situacijama kad je kazneno djelo počinjeno na domaćem brodu ili zrakoplovu, nadležan je sud na čijem se području nalazi matična luka broda odnosno zrakoplova ili domaće pristanište u kojem se brod odnosno zrakoplov prvi put zaustavi.

Ako je neka osoba počinila kaznena djela u Republici Hrvatskoj i u stranoj državi, nadležan je sud koji je nadležan za kazneno djelo počinjeno u Republici Hrvatskoj.

Ako prema odredbama ZKP ne može biti utvrđeno koji je sud mjesno nadležan, Vrhovni sud Republike Hrvatske odredit će jedan od stvarno nadležnih sudova pred kojim se onda ima provesti postupak.

1.6.3 Sastav suda

Općinski sudovi sude u vijećima sastavljenim od jednog suca i dva suca porotnika (čl. 18 ZKP). Za kaznena djela za koja je propisana kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina sudi sudac općinskog suda kao pojedinac. Sudac pojedinac ne sudi kad je riječ o slijedećim kaznenim djelima (tada sudi vijeće, čl. 18 st. 2 ZKP):

- prouzročenje smrti iz nehaja (čl. 95 KZ),
- tjelesna ozljeda na mah sa smrtnom posljedicom (čl. 100 st. 3 KZ),
- tjelesna ozljeda iz nehaja sa smrtnom posljedicom (čl. 101 st. 3 KZ),
- povreda pregovarača (čl. 164 KZ),
- grubo postupanje s ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima (čl. 165 KZ),
- zlouporaba međunarodnih znakova (čl. 168 KZ),
- ugrožavanje sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom (najlakši oblik, čl. 170 st. 4 KZ),
- zlouporaba nuklearnih tvari (čl. 172 st. 1, 2 i 3 KZ),
- prisila na spolni odnošaj (čl. 190 KZ),
- spolni odnošaj zluporabom položaja (čl. 191 KZ) i
- izazivanje prometne nesreće sa smrtnom posljedicom (čl. 272 st. 4 KZ).

Do početka glavne rasprave stranke se mogu suglasiti da glavnu raspravu u kaznenom postupku za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do deset godina provede predsjednik vijeća kao sudac pojedinac, osim ako sastav vijeća nije propisan posebnim zakonom. Tu suglasnost stranke ne mogu opozvati (čl. 18 st. 3 ZKP).

U vijeću sastavljenom od tri suca općinski sudovi sude kad vijeće donosi odluke izvan glavne rasprave.

Županijski sudovi kao sudovi prvog stupnja sude (čl. 20 st.1 ZKP):

- U vijećima sastavljenim od jednog suca i dva suca porotnika za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju do petnaest godina
- U vijećima sastavljenim od dva suca i tri suca porotnika za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od petnaest godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

U vijeću sastavljenom od tri suca županijski sudovi sude u drugom stupnju i donose odluke izvan glavne rasprave (čl. 20 st. 2 ZKP).

Kad županijski sud sudi u drugom stupnju na raspravi vijeće je sastavljeno od dva suca i tri suca porotnika (čl. 20 st. 3 ZKP).

U istrazi radnje obavlja sudac županijskog suda (istražni sudac) (čl. 20 st. 4 ZKP).

Vrhovni sud Republike Hrvatske odlučuje u vijećima sastavljenim od (čl. 22 ZKP):

- Tri suca
- Pet sudaca kad sudi za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od petnaest godine ili kazna dugotrajnog zatvora
- Dva suca i tri suca porotnika kad sudi na raspravi u drugom stupnju za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od petnaest godina
- Tri suca i četiri suca porotnika kad sudi na raspravi u drugom stupnju za kaznena djela za koja po zakonu može biti izrečena kazna dugotrajnog zatvora
- Pet sudaca kad odlučuje u trećem stupnju o žalbama protiv presuda svojih vijeća donesenih u drugom stupnju
- Tri suca kad odlučuje o izvanrednim pravnim lijekovima za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od petnaest godina
- Pet sudaca kad odlučuje o izvanrednim pravnim lijekovima za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

1.6.3.1 Izuzeće suca

Izuzeće suca (suca porotnika) je njegovo ili njezino izuzimanje od suđenja ili obavljanja drugih procesnih radnji u konkretnom spisu kaznenog predmeta zbog razloga koji dovode u sumnju njegovu objektivnost.

Sudac ili sudac porotnik isključen je od obavljanja sudske dužnosti (čl. 36 st. 1 ZKP):

- ako je oštećen kaznenim djelom
- ako mu je okrivljenik, njegov branitelj, tužitelj, oštećenik, njihov zakonski zastupnik ili opunomoćenik bračni drug ili srodnik u uspravnoj liniji bilo do kojeg stupnja, u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja, a po tazbini do drugog stupnja
- ako je s okrivljenikom, njegovim braniteljem, tužiteljem ili oštećenikom u odnosu skrbnika, štićenika, posvojitelja, posvojenika, branitelja ili hranjenika
- ako je u tom kaznenom predmetu obavljao istražne radnje ili sudjelovao u odlučivanju o prigovoru protiv optužnice ili u postupku kao tužitelj, branitelj, zakonski zastupnik ili opunomoćenik oštećenika, odnosno tužitelja, te ako je ispitan kao svjedok ili vještak
- ako je u istom predmetu sudjelovao u donošenju odluke nižeg suda ili ako je u istom sudu sudjelovao u donošenju odluke koja se pobija žalbom ili izvanrednim pravnim lijekom.

Osim iz tih razloga sudac ili sudac porotnik može biti isključen od obavljanja sudske dužnosti ako se izvan nabrojanih situacija navedu i dokažu okolnosti koje izazivaju sumnju u njegovu nepristranost (ovo je u praksi najčešće razlog zbog kojeg stranke traže izuzeće suca). Kad je stavljen zahtjev za izuzeće zbog ove osnove, sudac može do donošenja rješenja o zahtjevu poduzimati samo one radnje za koje postoji opasnost od odgode.

Čim sudac ili sudac porotnik sazna da postoji koji od razloga za isključenje navedenih u popisu od 1 do 5, dužan je prekinuti svaki rad na tom predmetu i o tome izvijestiti predsjednika suda koji će mu odrediti zamjenu (čl. 37 st. 1 ZKP). Kad sudac ili sudac porotnik sazna da je stavljen zahtjev za njegovo izuzeće, dužan je odmah obustaviti svaki rad na predmetu.

Ako sam sudac ili sudac porotnik smatra da postoje druge okolnosti koje opravdavaju njegov otklon, izvijestit će o tome predsjednika suda.

Zahtjev za izuzeće stranke mogu podnijeti do početka glavne rasprave,¹¹ a ako su za razlog isključenja iz čl. 36 st. 1 saznale kasnije, onda zahtjev podnose odmah nakon saznanja.

Stranka može tražiti izuzeće samo poimenično određenog suca, suca porotnika ili suca višeg suda koji u predmetu postupaju. Stranka je dužna u zahtjevu navesti okolnosti zbog kojih smatra da postoji kakva zakonska osnova za izuzeće. Nije dopušteno isticati iste razloge kao u prethodnom zahtjevu za izuzeće koji je odbijen (čl. 38 st. 4 i 5 ZKP).

Ako je zahtjev za otklon zbog okolnosti koje izazivaju sumnju u nepristranost podnesen nakon početka glavne rasprave ili ako je podnositelj zahtjeva postupio protivno odredbi čl. 38 st. 4 i 5 ZKP, zahtjev će biti odbačen u cijelosti, odnosno djelomično. Rješenje o odbačaju zahtjeva za izuzeće za vrijeme rasprave donosi raspravno vijeće (u skraćenom postupku sudac pojedinac), a izvan rasprave predsjednik suda. U donošenju tog rješenja može sudjelovati sudac čije je izuzeće traženo (čl. 39 st. 5 ZKP).

1.7 Mjere osiguranja prisutnosti

Riječ je o procesnim sredstvima različite pravne prirode sa zajedničkom karakteristikom da služe osiguranju okrivljenikove prisutnosti pri obavljanju određene procesne radnje.

¹¹ Glavna rasprava počinje čitanjem optužnog akta (čl. 319 st. 1 ZKP).

Pri odlučivanju koju mjeru primijeniti u konkretnoj situaciji sud kao glavno interpretativno pravilo koristi **načelo razmjernosti**. Sud pazi da teža mjera ne bude primijenjena ako ista svrha može biti postignuta blažom mjerom. Po službenoj dužnosti sud će ukinuti mjeru ili je zamijeniti blažom ako su prestali uvjeti za njenu primjenu ili ako su nastupili uvjeti da se ista svrha može postići blažom mjerom.

1.7.1 Poziv

Poziv je najblaža mjera. To je pisani nalog kojim procesno tijelo nalaže okrivljeniku da u određeno vrijeme pristupi procesnom tijelu radi obavljanja određene procesne radnje (čl. 88 ZKP).

Osim okrivljeniku sud poziv upućuje i ostalim procesnim učesnicima (svjedoci, vještaci, branitelji, punomoćnici, itd.). Neodazivanje uredno dostavljenom pozivu pretpostavka je za primjenu strože mjere osiguranja prisutnosti – dovođenje.

1.7.2 Dovođenje

Dovođenje je mjera procesne prisile prema okrivljeniku, svjedoku ili vještaku koja se sastoji u tome da se navedene osobe prinudno dovode tijelima koje vode postupak (čl. 89 ZKP).

U kaznenom postupku dovedbeni nalog izdaje sud, a izvršavaju ga redarstvene vlasti. Sud izdaje dovedbeni nalog ako je doneseno rješenje o pritvoru ili ako uredno pozvani okrivljenik (svjedok, vještak) ne dođe, a svoj izostanak ne opravda ili ako uredna dostava nije mogla biti obavljena a iz okolnosti očito proizlazi da okrivljenik izbjegava primiti poziv.

Dovedbeni nalog izvršava se tako da osoba kojoj je povjereno izvršavanje naloga isti predaje osobi na koju se nalog odnosi i poziva da pođe s njom. Ako ta osoba to odbije, dovođenje se mora obaviti prisilno.

Dovedbeni nalog neće biti izdan protiv vojnih osoba, pripadnika redarstvene vlasti i pravosudne policije. U odnosu na te osobe sud će zatražiti od njihova zapovjedništava, odnosno ustanove da ih dovede.

1.7.3 Mjere opreza

Mjere opreza su procesni institut osiguranja prisutnosti okrivljenika koji se kao nadomjestak za pritvor sastoje od određenih zabrana, mjera ili obveze koje se nameću okrivljeniku (čl. 90 ZKP).

Postoje četiri zabrane, dvije mjere i jedna obveza koje mogu biti nametnute okrivljeniku. Mjere opreza se ne smiju biti primjenjivane prema drugim procesnim učesnicima.

- Zabrana napuštanja boravišta
- Zabrana posjećivanja određenih mjesta ili područja
- Obveza okrivljenika da se povremeno javlja određenoj osobi ili državnom tijelu,
- Zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom
- Zabrana poduzimanja određenih poslovnih aktivnosti
- Privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice
- Privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom.

Mjere opreza rješenjem određuje istražni sudac (prije započinjanja kaznenog postupka i tijekom istrage), odnosno sudac pojedinac ili predsjednik vijeća (nakon podnošenja optužnog akta). Protiv rješenja kojim se određuje, produljava ili ukida mjera opreza stranke imaju pravo izjaviti žalbu. Žalba ne zadržava izvršenje rješenje.

Redarstvene vlasti smiju privremeno oduzeti vozačku dozvolu, najdulje do tri dana, ako su ispunjeni sljedeći uvjeti (kumulativno):

- Ako postoji vjerojatnost da je počinjeno kazneno djelo protiv sigurnosti javnog prometa
- Ako su redarstvene vlasti izašle na mjesto događaja
- Ako u odnosu na osobu kojoj privremeno oduzimaju vozačku dozvolu postoji *osnova sumnje* da je počinitelj.

1.7.4 Jamstvo

Jamstvo je procesni institut osiguranja prisutnosti okrivljenika koji se kao nadomjestak za pritvor sastoji u polaganju određene svote novca (ili drugih materijalnih vrijednosti) koja propada ako okrivljenik pobjegne (čl. 91 ZKP).

Jamstvo nije pravo okrivljenika već fakultativno sredstvo kao nadomjestak pritvoru koji je određen ili bi trebao biti određen zbog opasnosti od bijega, ali ne i zbog drugih pritvorskih osnova. Jamstvo uvijek, kao i mjere opreza, određuje sud (istražni sudac, sudac pojedinac ili predsjednik vijeća ovisno o tome u kojem stadiju postupka sud donosi odluku).

Jamstvo je mjera prisutnosti koja se primjenjuje samo u odnosu na okrivljenika, ne i druge procesne učesnika (svjedoke, vještake).

1.7.5 Uhićenje

Uhićenje je mjera procesne prisile koja se sastoji od svake radnje ili mjere koja uključuje prisilno zadržavanje neke osobe pod sumnjom da je počinila kazneno djelo (čl. 94 ZKP).

Samo redarstvene vlasti imaju ovlaštenje nekog uhititi. Svatko drugi smije spriječiti bijeg osobe zatečene u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti. To sprječavanje je blaži poseg u slobodu od uhićenja. Osoba spriječena u bijegu mora biti odmah dovedena istražnom sucu ili redarstvenim vlastima.

Redarstvene vlasti ovlaštene su uhititi osobu:

- Protiv koje izvršavaju dovedbeni nalog
- Protiv koje treba izvršiti rješenje o pritvoru
- Zatečenu u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti
- Za koju postoje osnove sumnje¹² da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti kad postoji neki od razloga za određivanje pritvora.

Uhićena osoba nema slobodu kretanja. Redarstvene vlasti imaju vlast nad uhićenikom i on se ponaša prema njihovim poticajima koji mogu biti verbalni, ali se mogu sastojati i u primjeni fizičke snage.

Dolazak osumnjičenika u policijsku postaju i zadržavanje u postaji nisu uhićenje sve dok ga redarstvenici ne upozore da se ne smije udaljavati, da mora čekati u hodniku ili mu na drugi način ne ograniče kretanje u postaji (npr. zaključaju u sobu).

Redarstvene vlasti uhićenika moraju odmah izvijestiti o razlozima uhićenja, osim ako to s obzirom na okolnosti nije moguće, a dužni su o uhićenju izvijestiti uhićenikovu rodbinu (osim ako se on tome protivi).

¹²Istražni sudac dužan je takvo obrazloženje pomno proučiti i ako sumnja na kakvu zlorabu službenih ovlasti, dužan je podnijeti kaznenu prijavu.

Prilikom uhićenja dopušteno je uporabiti samo onu silu koja je prijeko potrebna da bi uhićenje bilo izvršeno i čije su posljedice razmjerne težini počinjenog djela. Sila opasna po život ili sila koja može teško narušiti zdravlje uhićeniku smije biti uporabljena ako je:

- Riječ o kaznenom djelu za koje prema zakonu može biti izrečena kazna zatvora od deset godina ili teža, a potrebno je spriječiti bijeg uhićenika,
- Otporom uhićenika ugrožen nečiji život ili postoji opasnost teškog narušenja nečijeg zdravlja.

Redarstvene vlasti smiju uporabiti ovu silu samo uz prethodno upozorenje, osim ako okolnosti slučaja ne zahtijevaju uporabu sile bez upozorenja.

Redarstvene vlasti moraju uhićenika odmah, a najkasnije u roku od 24 sata dovesti istražnom sucu ili ga pustiti na slobodu. Zakašnjenje moraju posebno obrazložiti.¹¹

Istražni sudac mora uhićenika koji mu je doveden odmah upoznati o razlozima uhićenja, o pravu na šutnju i o pravu na branitelja. Po potrebi, istražni sudac će pomoći uhićeniku da uzme branitelja. Te aktivnosti moraju biti konstatirane u zapisniku.

1.7.6 Zadržavanje

Zadržavanje je mjera procesne prisile koju istražni sudac određuje prema okrivljeniku, a sastoji se od 24-satnog lišenja slobode da bi policiji bilo omogućeno obavljanje potrebnih provjera i izvida, odnosno od 48-satnog lišenja slobode da bi državnom odvjetniku bilo omogućeno proučavanje predmeta i podnošenje istražnog zahtjeva, te traženje određivanja pritvora (čl. 98 ZKP).

Postoje dvije vrste zadržavanja. Istražni sudac na prijedlog redarstvenih vlasti ili državnog odvjetnika može odrediti **istražno zadržavanje**. Ono može trajati 24 sata i njime se redarstvenim vlastima omogućuje uspješnost njihovih izvida (provjera alibija, prikupljanje podataka o dokazima). Redarstvene vlasti u prijedlogu za određivanje zadržavanja moraju istražnom sucu obrazložiti postojanje *osnova sumnje* da je uhićenik počinio kazneno djelo. Osnove sumnje **ne smiju** biti utemeljene na dokazima koji će tek biti prikupljeni, već na rezultatima izvida koje su redarstvene vlasti već obavile. Redarstvene vlasti nemaju pravo žalbe na odluku istražnog suca o istražnom zadržavanju. Novo istražno zadržavanje u odnosu na istog uhićenika moguće je samo ako su prikupljene obavijesti o *drugom* kaznenom djelu; ono se ne odnosi na djelo za koje je već predloženo i određeno istražno zadržavanje.

Na prijedlog državnog odvjetnika ili po službenoj dužnosti istražni sudac može odrediti **preventivno zadržavanje**. Ono može trajati 48 sati i njime se državnom odvjetniku omogućuje podnošenje optužnog akta kojim će pokrenuti kazneni postupak ako još nije započeo. Za podnošenje ovog zadržavanja mora postojati **osnovana sumnja** da je uhićenik počinio kazneno djelo. Državni odvjetnik ima pravo žalbe protiv rješenja istražnog suca kojim je odbio prijedlog za određivanje zadržavanja. *Redarstvene vlasti ne mogu tražiti određivanje preventivnog zadržavanja*, ali mogu istovremeno s dovodenjem uhićenika i sa zahtjevom za određivanje istražnog zadržavanja podnijeti državnom odvjetniku kaznenu prijavu u kojoj će postojati podaci koji će državnog odvjetnika «navesti» da zatraži preventivno zadržavanje.

Preventivno zadržavanje može slijediti nakon istražnog zadržavanja. Ukupno trajanje zadržavanja ne smije prijeći 48 sati. Uhićenik uvijek ima pravo žalbe protiv rješenja kojim je određeno zadržavanje. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja, a o žalbi odmah po njenom primitku odlučuje izvanraspravno vijeće županijskog suda.

Nakon roka od 24, odnosno 48 sati, uhićenik mora odmah biti pušten na slobodu, osim ako državni odvjetnik u optužnom aktu stavi prijedlog za određivanje pritvora. U toj situaciji istražni sudac će¹³ zadržati uhićenika do isteka prvog sljedećeg radnog dana do kada sud mora odlučiti o optužnom aktu i potrebi određivanja pritvora. Ako sud ne odredi pritvor do isteka prvog sljedećeg radnog dana nakon protoka roka za zadržavanje (24, odnosno 48 sati), uhićenik mora odmah biti pušten na slobodu.

Do ovog *dodatnog* zadržavanja (do isteka prvog sljedećeg radnog dana) može doći samo ako se uhićenik nije žalio protiv rješenja o zadržavanju. Ako je uhićenik podnio žalbu i izvanraspravno vijeće je uvažilo, on mora biti pušten na slobodu bez obzira na to što je državni odvjetnik u optužnom aktu tražio određivanje pritvora.

1.7.7 Pritvor

Pritvor je najstroža mjera procesne prisile koju određuje sud, a sastoji se od lišenja slobode okrivljenika radi ostvarivanja određenih procesnih ciljeva (sprječavanje bijega, onemogućavanje opstrukcije dokaznog postupka, prevencije nove kriminalne djelatnosti, te radi posebnih ciljeva koji proizlaze iz težine kaznenog djela čl. 101 – 118 ZKP).

Pritvor uvijek određuje samo sud na prijedlog državnog odvjetnika ili po službenoj dužnosti. Pogrešno je reći ili napisati da je pritvor odredio državni odvjetnik ili redarstvene vlasti.

¹³ Uvijek kad u zakonu piše «će», to znači «mora».

Prvi uvjet za određivanje pritvora je postojanje *osnovane sumnje* da je okrivljenik počinio kazneno djelo. Uz taj uvjet pritvor protiv određene osobe može biti određen:

- Ako postoje okolnosti koje upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, istovjetnost ne može biti utvrđena i dr.)
- Ako postoji osnovana sumnja da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače (*koluzionarna opasnost*)
- Ako osobite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti kazneno djelo, da će dovršiti pokušano kazneno djelo ili da će počiniti kazneno djelo kojim prijeti (*iteracijska opasnost*), ali samo ako postoji opasnost od počinjenja kaznenog djela protiv imovine ili drugog kaznenog djela za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora preko tri godine
- Ako su u pitanju kaznena djela ubojstva, razbojništva, silovanja, terorizma, otmice, zlouporabe opojnih droga, iznude, zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju, zlouporabe položaja ili ovlasti, udruživanja za počinjenje kaznenog djela ili kojeg drugog kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od dvanaest godina ili teža kazna, ako je to neophodno zbog posebno teških okolnosti djela.

Izvan ove četiri osnove pritvor može biti određen i protiv okrivljenika koji, iako uredno pozvan, izbjegava doći na glavnu raspravu, ali samo nakon pravomoćnosti optužnice.

To su sve situacije kad pritvor *može* biti određen (fakultativni pritvor). Jedina situacija kad sud **mora** odrediti pritvor (obvezni pritvor) je pri izricanju presude kojom je okrivljeniku izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža.

Pri odlučivanju o pritvoru, posebno o njegovu trajanju, sud mora voditi računa o razmjeru između težine počinjenog kaznenog djela, kazne koja se prema podacima kojima sud raspolaže može očekivati i potrebe određivanja i trajanja pritvora. U pritvorskim predmetima sud mora postupati posebno žurno i paziti jesu li prestali razlozi i zakonski uvjeti za pritvor, pa ako jesu, mora ukinuti pritvor.

Pritvor određuje ili ukida:

- Istražni sudac – tijekom istrage, kad provodi pojedine istražne radnje u skraćenom postupku ili kad je državni odvjetnik od njega tražio suglasnost za podizanje neposredne optužnice
- Izvanraspravno vijeće – nakon podnošenja optužnice ili optužnog prijedloga izvan glavne rasprave
- Sudac pojedinac ili raspravno vijeće – za vrijeme trajanja glavne rasprave
- Žalbena vijeće – ono koje odlučuje o žalbi protiv presude

- Sudbeno vijeće koje odlučuje o izvanrednim pravnim lijekovima – ako ukine presudu i predmet vrati na ponovni postupak može odrediti pritvor ako nisu protekli maksimalni rokovi trajanja pritvora.

Maksimalno trajanje pritvora, bez obzira na to po kojoj je osnovi određen, ovisi o tome koja kazna je predviđena za kazneno djelo koje je predmet postupka. Ukupno trajanje pritvora do donošenja prvostupanjske presude (računa se od uhićenja) ne smije prijeći (čl. 109 ZKP):

- **Šest mjeseci** – ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do tri godine*
- **Godinu dana** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do pet godina*
- **Godinu i šest mjeseci** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do osam godina*
- **Dvije godine** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *preko osam godina*
- **Tri godine** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna *dugotrajnog zatvora*.

Ako je donesena nepravomoćna presuda, ukupno trajanje pritvora do pravomoćnosti presude može biti produljeno za:

- **Jedan mjesec** – ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do tri godine*
- **Dva mjeseca** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do pet godina*
- **Tri mjeseca** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *do osam godina*
- **Šest mjeseci**- ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna zatvora *preko osam godina*
- **Devet mjeseci** - ako za kazneno djelo može biti izrečena kazna *dugotrajnog zatvora*.

Maksimalno trajanje pritvora može biti samo jedanput produljeno za još

- **najviše šest mjeseci** ako je riječ o kaznenom djelu za koje može biti izrečena kazna zatvora *do osam godina*, odnosno za
- **najviše godinu dana** ako je riječ o kaznenim djelu za koje može biti izrečena kazna zatvora *preko osam godina*.

Tu odluku može donijeti vijeće Vrhovnog suda na prijedlog državnog odvjetnika kad po pravnom lijeku ukine prvostupanjsku presudu.

Ako je donesena drugostupanjska presude protiv koje je dopuštena žalba,¹⁴ pritvor može trajati do pravomoćnosti presude, ali najdulje tri mjeseca.

1.7.7.1 Kućni pritvor

Kućni pritvor je mjera procesne prisile kojom sud zabranjuje okrivljeniku udaljenje iz stana ili drugog prostora u kojem okrivljenik boravi radi ostvarivanja određenih procesnih ciljeva (sprječavanje bijega, prevencije nove kriminalne djelatnosti, čl. 102 a ZKP).

Kućni pritvor je (kao i jamstvo) nadomjestak pritvoru koji je određen ili bi trebao biti određen zbog opasnosti od bijega ili zbog iteracijske opasnosti, ali ne i zbog drugih pritvorskih osnova.

Za vrijeme trajanja kućnog pritvora sud može odrediti elektronički ili video nadzor na svim otvorima stana ili drugog prostora u kojem okrivljenik boravi ako okrivljenik za to dade suglasnost.

Kućni pritvor nadzire sud. Redarstvena vlast također nadzire kućni pritvor po nalogu suda, ali i bez naloga suda (čl. 111 a st. 3 ZKP).

Udaljenje iz kućnog pritvora sud može iznimno odobriti:

- 1) ako je to neophodno radi liječenja ili
- 2) ako to nalažu posebne okolnosti uslijed kojih bi mogle nastupiti teške posljedice po život, zdravlje ili imovinu.

Protiv okrivljenika kojem je određen pritvor sud će odrediti pritvor:

- ako se udalji iz kućnog pritvora protivno zabrani suda,
- ako se u određeno vrijeme ne vrati u kućni pritvor,
- ako se ne pridržava zabrane komuniciranja s osobama,
- ako se ne pridržava zabrane uporabe sredstava komuniciranja,
- ako izbjegava ili ometa provođenje mjera video ili elektroničkog nadzora.

¹⁴ Žalba protiv drugostupanjske presude je dopuštena samo ako je drugostupanjski sud (čl. 394 ZKP):

- 1) izrekao ili potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je izrečena kazna dugotrajnog zatvora,
- 2) održao glavnu raspravu i na temelju drugačije utvrđenog činjeničnog stanja nego prvostupanjski sud utemeljio svoju presudu i
- 3) preinačio prvostupanjsku oslobađajuću presudu i izrekao presudu kojom je okrivljenik proglašen krivim.

1.8 Istraga

Istraga je skup procesnih radnji koje, na zahtjev ovlaštenog tužitelja, u pravilu provodi istražni sudac kad postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo (čl. 187 ZKP i dalje).

Svrha istrage je prikupljanje dokaza i podataka koji su potrebni da bi moglo biti odlučeno o podizanju optužnice ili o obustavljanju postupka, te dokaza za koje postoji opasnost da neće moći biti ponovljeni na glavnoj raspravi ili bi njihovo izvođenje bilo skopčano s teškoćama.

Istraga počinje donošenjem rješenja o provođenju istrage. Rješenje donosi istražni sudac u odnosu na istražni zahtjev koji je podnio ovlašteni tužitelj. Istražni sudac rukovodi istragom i to samo u svezi s onim kaznenim djelom i protiv onog okrivljenika na koje se odnosi rješenje o provođenju istrage. Ako tijekom istrage se pokaže da postupak treba proširiti na drugo kazneno djelo ili protiv druge osobe, istražni sudac mora o tome izvijestiti državnog odvjetnika. Tada mogu biti poduzete radnje koje ne trpe odgodu, ali o svemu poduzetom mora biti izvješten državni odvjetnik (čl. 195).

U određenim situacijama istražni sudac može provođenje pojedinih istražnih radnji povjeriti redarstvenim vlastima (pretraga stana ili osoba, privremeno oduzimanje predmeta, čl. 193 st. 4 ZKP). Redarstvene vlasti i druga državna tijela dužne su istražnom sucu na njegov zahtjev pružiti potrebnu pomoć.

Istražni sudac (ili službena osoba redarstvenih službi kojoj je povjereno poduzimanje pojedine istražne radnje) naložit će osobama koje ispituju ili koje su prisutne istražnim radnjama ili razgledaju spise istrage da **čuvaju kao tajnu** određene činjenice ili podatke koje su tom prilikom saznale ako to zahtijevaju (čl. 207 ZKP):

- probici kaznenog postupka
- čuvanje tajne
- čuvanje javnog reda ili
- razlozi morala.

Povreda tajnosti postupka je kazneno djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri mjeseca (čl. 305 KZ).

Istražni sudac završava istragu kad utvrdi da je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno da može biti podignuta optužnica ili obustavljen kazneni postupak (čl. 203). Ako istraga ne bude završena u roku od šest mjeseci, istražni sudac dužan je izvijestiti predsjednika suda o razlozima zbog kojih to nije učinjeno. Predsjednik suda prema potrebi poduzima mjere za završetak istrage (čl. 204 ZKP).

1.8.1 Istražne radnje

Istražne radnje su pojedine procesne radnje kojima se prikupljaju podaci ili dokazi važni za kazneni postupak.

Pretraga stana i osoba je istražna radnja poduzeta radi pronalaska i hvatanja okrivljenika ili radi pronalaženja predmeta važnih za kazneni postupak (čl. 211 ZKP).

Privremeno oduzimanje predmeta je istražna radnja kojom se oduzimaju predmeti koji se prema zakonu moraju oduzeti ili predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica u kaznenom postupku. Svatko tko drži takve predmete dužan ih je predati. Osoba koja odbije predaju predmeta može biti novčano kažnjena do 20.000,00 kuna, a ako i dalje odbija predati predmet, može biti zatvorena. Zatvor traje do predaje predmeta ili do završetka kaznenog postupka, ali najdulje mjesec dana (čl. 218 ZKP).

Državna tijela mogu uskratiti pokazivanje ili izdavanja svojih spisa i drugih isprava ako smatraju da bi objava njihova sadržaja bila štetna za opće prohibitke. Banke mogu uskratiti davanje podataka koji predstavljaju bankarsku tajnu. Konačnu odluku o tome donosi izvanraspravno vijeće županijskog suda (čl. 219 st. 1 ZKP).

Istražni sudac može tražiti podatke o bankovnim računima okrivljenika ili druge osobe protiv koje se vodi postupak za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom. Ako banka i nakon odluke izvanraspravnog vijeća ne dostavi tražene podatke, istražni sudac će odmah obavijestiti o tome Narodnu banku Hrvatske i poduzeti druge zakonske mjere (čl. 219 ZKP st. 3 i 4). Narodna banka poduzima mjere prema banci prema Zakonu o bankama i štedionicama.

Istražni sudac može naložiti zadržavanje i predaju pisama, brzjava i drugih pošiljaka koje su upućene okrivljeniku ili koje on odašilje ako postoje okolnosti zbog kojih se s osnovom može očekivati da će te pošiljke poslužiti kao dokaz u postupku (čl. 221 ZKP).

Ispitivanje okrivljenika formalna je procesna radnja kojom se okrivljenik poziva da iznese svoju obranu (čl. 225 ZKP). Obrana uključuje izjavu o pravnoj utemeljenosti optužbe i činjenični iskaz.

Kod prvog ispitivanja, nakon uzimanja osobnih podataka, okrivljeniku mora biti priopćeno zašto je okrivljen i koje osnove sumnje postoje protiv njega. Zatim će biti upozoren da nije dužan iznijeti obranu niti odgovarati na pitanja i da ima pravo da njegovom ispitivanju prisustvuje branitelj.

Iz okrivljenikova prava na uskratu odgovora (*pravo na šutnju*) raspravni sud ne smije izvoditi zaključak na štetu okrivljenika. Šutnja okrivljenika nije indicija krivnje.

Okrivljenik smije biti ispitan bez branitelja samo ako se izričito odrekao tog prava, a obrana nije obvezna. Ako je obrana obvezna, okrivljenik nikako ne smije biti ispitan bez branitelja.¹⁵ Prema okrivljeniku ne smije biti uporabljena sila, prijetnja ili druga slična sredstva da bi se došlo do njegove izjave ili priznanja.

Ispitivanje svjedoka je formalna procesna radnja u kojoj svjedok daje obavijesti o kaznenom djelu ili počinitelju i o drugim važnim okolnostima (čl. 232). Svaka osoba koja je na sud pozvana kao svjedok dužna se odazvati pozivu, a dužna je i svjedočiti osim ako nije riječ o osobi koja ne smije biti ispitana kao svjedok ili o osobi koja je oslobođena dužnosti svjedočenja.

Kao svjedok **ne smije** biti ispitana (čl. 233 ZKP):

- Osoba koja bi svojim iskazom povrijedila obvezu čuvanja službene, državne ili vojne tajne dok je nadležno tijelo ne oslobodi te obveze
- Branitelj okrivljenika o onome što mu je okrivljenik povjerio kao svom branitelju, osim to sam okrivljenik ne zahtijeva
- Okrivljenik u postupku u kojem su primijenjene odredbe o spajanju i razdvajanju postupka (čl. 29 ZKP)
- Maloljetnik koji s obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposoban shvatiti značenje prava da ne mora svjedočiti (čl. 234 st. 4 ZKP)¹⁶
- Vjerski ispovjednik o onome što mu je okrivljenik ispovjedio.

Sljedeće osobe **oslobođene** su dužnosti svjedočenja (čl. 234 ZKP):

1. Bračni ili izvanbračni drug okrivljenika
2. Rođaci okrivljenika u uspravnoj lozi, rođaci u pobočnoj lozi do trećeg stupnja zaključno te srodnici po tzbini do drugog stupnja zaključno
3. Posvojnik i posvojitelj okrivljenika

¹⁵ **Okrivljenik mora imati branitelja** (čl. 65 ZKP):

- 1) Ako je nijem, gluh ili nesposoban da se sam brani, pri prvom ispitivanju
- 2) Ako je riječ o postupku zbog kaznenog djela za koje može biti izrečena kazna dugotrajnog zatvora, pri prvom ispitivanju
- 3) Čim je doneseno rješenje o određivanju pritvora
- 4) Ako je optužen za kazneno djelo za koje može biti izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina u vrijeme dostave optužnice
- 5) Ako je doneseno rješenje o suđenju u odsutnosti, čim je takvo rješenje doneseno
- 6) Ako mu treba biti dostavljena presuda kojom mu je izrečena kazna zatvora, a presuda mu ne može biti dostavljena na njegovu dosadašnju adresu
- 7) U postupku prema maloljetnicima
- 8) Ako je riječ o postupku gdje je državni odvjetnik u optužnom aktu postavio zahtjev da sud presudom utvrdi da je okrivljenik ostvario objektivna obilježja kaznenog djela u stanju neubrojivosti
- 9) U postupku izručenja.

¹⁶ Ali se saznanja dobivena od maloljetnika putem stručnih osoba, srodnika ili drugih osoba koje su s njim bile u kontaktu smiju koristiti kao dokaz.

4. Odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici, liječnici, zubari, ljekarnici, primalje i socijalni radnici o onome što su u obavljanju svoga zanimanja saznali od okrivljenika
5. Novinari i njihovi urednici u medijima o izvorima obavijesti i podataka za koje su saznali u obavljanju svoga zanimanja i koji su uporabljeni prilikom uređivanja sredstva javnog priopćavanja, osim u kaznenom postupku zbog kaznenih djela protiv časti i ugleda počinjenih putem medija.

Sve osobe navedene od 1 do 5 ne mogu uskratiti iskaz ako je riječ o kaznenom postupku zbog kaznenog djela kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika iz čl. 117 Zakona o sudovima za mladež (čl. 234 st. 6 ZKP, ukupno 20 kaznenih djela; čl. 188 do 198, čl. 209 do 215, čl. 175 i čl. 178 KZ).

Osobe navedene u 4 i 5 ne smiju uskratiti iskaz ako postoji zakonska osnova po kojoj su oslobođene dužnosti čuvanja tajne (čl. 234 st. 2 ZKP).

Prije ispitivanja svjedoka predsjednik vijeća ga mora upozoriti da je dužan iznijeti sudu sve što mu je o predmetu poznato i upozoriti ga da je lažno svjedočenje kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju do tri godine.

Ako svjedok nakon što je upozoren na posljedice neće bez zakonskog razloga svjedočiti, može biti kažnjen novčano do 20.000,00 kn, a ako odbije svjedočiti i nakon toga, može biti zatvoren. Zatvor traje dok svjedok ne pristane svjedočiti ili dok njegovo ispitivanje ne postane nepotrebno ili dok kazneni postupak ne bude završen, ali najdulje do mjesec dana.

Vojne osobe, pripadnici redarstvenih vlasti i pripadnici pravosudne policije ne smiju biti zatvoreni. O njihovu odbijanju svjedočenja sud mora izvijestiti njihovo nadležno zapovjedništvo radi kažnjavanja.

Prepoznavanje je procesna radnja radi utvrđivanja poznaje li okrivljenik ili svjedok osobu ili stvar (čl. 243a ZKP). Građani su dužni osobno sudjelovati u prepoznavanju ili dati na raspolaganje stvari za prepoznavanja, osim ako nemaju opravdani razlog za oslobođenje od te dužnosti. Građanin koji bez opravdanih razloga neće sudjelovati u prepoznavanju bit će kažnjen novčanom kaznom od 20.000,00 kn (čl. 243b st. 2 ZKP).

Očevid je procesna radnja kojom procesno tijelo vlastitim neposrednim opažanjem utvrđuje ili razjašnjava činjenice važne za postupak i rezultat utvrđivanja unosi u zapisnik (čl. 244 ZKP).

Rekonstrukcija je procesna radnja radi provjere izvedenih dokaza ili utvrđivanja činjenica koje su važne za razjašnjenje stvari (čl. 245 ZKP). Obavlja se tako da se ponove radnje ili situacije u uvjetima u kojima se, prema izvedenim dokazima, odigrao događaj koji je predmet postupka.

Uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela je procesna radnja radi utvrđivanja od koga potječu otisci prstiju ili otisci drugih dijelova tijela na pojedinim predmetima. Otisci mogu biti uzimani od osoba za koje postoji vjerojatnost da su mogle doći u dodir s pojedinim predmetima i bez privole tih osoba (čl. 246a ZKP).

Vještačenje je procesna radnja kojom vještak u svom nalazu i mišljenju iznosi okolnosti važne za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice u postupku (čl. 247 ZKP). Vještački nalaz i mišljenje, kao i svaki drugi dokaz, ocjenjuje i o njegovoj vjerodostojnosti odlučuje raspravni sud.

Osoba koja je pozvana kao **vještak** dužna se odazvati pozivu i dati svoj nalaz i mišljenje.

Za vještaka **ne smiju** biti uzete sljedeće osobe (čl. 250 ZKP):

- Osoba koja ne smije biti ispitana kao svjedok
- Osoba koja je oslobođena dužnosti svjedočenja
- Osoba prema kojoj je kazneno djelo počinjeno
- U pravilu, osoba koja je ispitana kao svjedok,
- Liječnik koji je liječio umrlog
- Osoba koja je zajedno s okrivljenikom ili oštećenikom zaposlena u istom državnom tijelu ili kod istog poslodavca (čl. 250 st. 2 ZKP).

Češća vještačenja su:

Sudsko-medicinsko – radi utvrđivanja uzroka smrti (pregled i obdukciju je uvijek potrebno obaviti ako postoji sumnja ili je očito da je smrt prouzročena ili je u svezu s počinjenjem kaznenog djela; u određenim situacijama obavlja se i ekshumacija) i tjelesnih ozljeda (vrsta, narav, težina, nastanak)

Psihijatrijsko – ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena ubrojivost okrivljenika ili da je okrivljenik raspravno nesposoban

Toksikološko – ako postoji sumnja u trovanje, radi utvrđivanja koncentracije alkohola, utvrđivanja i analize okolnosti vezanih uz drogu

Biološko – vještačenje bioloških tragova (krv, znoj, slina, suze), DNA vještačenja, ali i tragova odjeće, vlakana i njihova analiza

Prometno – vještačenje tragova vezanih uz prometne nesreće

Daktiloskopsko – utvrđivanje istovjetnosti i razlikovanja osoba iskorištavanjem papilarnih linija na prstima, dlanovima i tabanima ljudi

Grafološko – utvrđivanje sličnosti i različitosti rukopisa

Balističke analize, požari i eksplozije – utvrđivanje važnih činjenica pregledom i analizom oružja, municije, uzroka požara i eksplozije

Knjigovodstveno-financijsko vještačenje – djelomična ili potpuna analiza poslovanja pregledom poslovnih knjiga, davanje nalaza i mišljenja o određenim gospodarstvenim stanjima, odnosima i financijskom stanju

Tjelesni pregled osumnjičenika, okrivljenika može biti poduzet i bez njegovog pristanka ako je to potrebno radi utvrđivanja činjenica važnih za postupak. Tjelesni pregled drugih osoba može se poduzeti bez njihova

pristanka samo ako se mora utvrditi nalazi li se određeni trag ili posljedica kaznenog djela na njegovu tijelu (čl. 265 st. 1 ZKP).

Uzimanje krvi i druge liječničke radnje radi analize i utvrđivanja važnih činjenica za postupak mogu biti poduzete i bez osumnjičeničke, okrivljeničke privole ako zbog toga ne bi nastupila šteta za njegovo zdravlje. Za sve radnje potreban je nalog suda, osim ako postoji opasnost od odgode (čl. 265 st. 2 ZKP).

Temeljni genetski materijal žive osobe može biti uzet i bez privole osoba za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje može biti izrečena kazna zatvora i ako postoji vjerojatnost da će takvom analizom biti pribavljeni podaci važni za kazneni postupak (čl. 265 st. 5 ZKP).

1.9 Optužnica

Optužnica je optužni akt državnog odvjetnika ili oštećenog kao tužitelja u redovnom kaznenom postupku (čl. 267 ZKP).

Postupak pred sudom može biti vođen samo na temelju optužnice. Optužnicu sud dostavlja okrivljeniku i njegovom branitelju. Oni imaju pravo podnijeti prigovor na optužnicu u roku od osam dana od njenog primitka. Predsjednik vijeća može staviti zahtjev za ispitivanje optužnice sve dok nije zakazao glavnu raspravu, ali ne kasnije od mjesec dana od dana zaprimanja optužnice u sudu. Zahtjev smije biti postavljen i dostavljen izvanraspravnom vijeću ako prigovor protiv optužnice nije podnesen ili je odbačen. Predmet zahtjeva može biti svako pitanje o kojem je potrebno donijeti odluku povodom prigovora protiv optužnice. O prigovoru i o zahtjevu predsjednika vijeća odlučuje izvanraspravno vijeće.

Optužnica postaje pravomoćna ako je prigovor protiv optužnice odbijen (čl. 283 ZKP). Ako prigovor nije podnesen ili je odbačen, optužnica postaje pravomoćna na dan kad se izvanraspravno vijeće, razmatrajući zahtjev predsjednika vijeća za ispitivanjem optužnice, složilo s optužnicom. Ako predsjednik vijeća nije stavio zahtjev za ispitivanje optužnice, optužnica postaje pravomoćna na dan kad je predsjednik vijeća zakazao glavnu raspravu. Ako nisu podneseni niti prigovor protiv optužnice, niti zahtjev predsjednika vijeća, optužnica postaje pravomoćna nakon roka od mjesec dana od dana zaprimanja optužnice na sudu.

Trenutak pravomoćnosti optužnice važan je zbog određivanja započinjanja kaznenog postupka, zbog obavijesti Ministarstvu obrane da je optužnica, podignuta protiv vojnih osoba, vojnih službenika i vojnih namještenika postala pravomoćna i zbog ograničenja određenih prava (čl. 14 ZKP).

U skraćenom postupku optužni akt je optužni prijedlog ili privatna tužba i ne postoji pravo prigovora protiv optužnih akata u skraćenom postupku.

1.10 Glavna rasprava

Glavna rasprava u užem smislu je dio kaznenog postupka pred prvostupanjskim sudom gdje se javno, usmeno, kontradiktorno i neposredno razmatra procesni materijal za donošenje presude.¹⁷

Glavna rasprava bit će održana u sjedištu suda i u sudskoj zgradi (čl. 285 st. 1 ZKP). Uvjeti za dislokaciju glavne rasprave su:

- Ako su prostorije u sudskoj zgradi neprikladne za održavanje glavne rasprave
- Ako predsjednik suda odredi održavanje glavne rasprave u drugoj zgradi.

Predsjednik vijeća nalogom određuje dan, sat i mjesto održanja glavne rasprave. Predsjednik vijeća upravlja glavnom raspravom. Dužnost predsjednika vijeća je da se brine za svestrano raspravljanje o predmetu i otklanjanju svega što odugovlači postupak a ne služi razjašnjenju stvari (čl. 297 ZKP). Predsjednik vijeća treba intervenirati ako je ispitivanje okrivljenika, svjedoka ili vještaka koje obavljaju stranke nedopušteno ili nedovoljno.

Predsjednik vijeća dužan se brinuti o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda. Obavljajući tu dužnost, predsjednik vijeća može poduzeti slijedeće aktivnosti (čl. 299 st. 1 ZKP):

- Upozoriti osobe koje su prisutne u sudnici na pristojno ponašanje i na to da ne smiju ometati red i to odmah nakon otvaranja zasjedanja
- Naložiti pretragu osoba koje su prisutne u sudnici na glavnoj raspravi
- Upozoriti osobu koja ometa red ili se ne pokorava nalogima predsjednika vijeća.

Postoje tri stegovne mjere ako na glavnoj raspravi dođe do narušavanja reda ili nepokoravanja nalogima predsjednika vijeća (čl. 300 ZKP):

- Upozorenje,
- Novčana kazna do 20.000,00 kn i
- Udaljenje iz sudnice.

¹⁷ U širem smislu glavna rasprava je stožerni stadij kaznenog postupka u koji ulaze pripreme za glavnu raspravu, sama glavna rasprava te donošenje i objavljivanje presude.

Te tri stegovne mjere odnose se na optuženika, branitelja, oštećenika, zakonskog zastupnika, opunomoćenika, svjedoka, vještaka, tumača ili drugu osobu koja prisustvuje zasjedanju.

Protiv rješenja o kažnjavanju je dopuštena žalba. Vijeće može opozvati svoje rješenje. Protiv ostalih odluka koje se odnose na održavanje reda i upravljanje glavnom raspravom žalba nije dopuštena (čl. 301 ZKP).

1.10.1 Snimanje tehničkim uređajima

Predsjednik županijskog suda može dopustiti fotografsko snimanje na glavnoj raspravi. Predsjednik Vrhovnog suda može dopustiti televizijsko ili drugo snimanje na glavnoj raspravi.

Raspravno vijeće može iz opravdanih razloga odlučiti da pojedini dijelovi glavne rasprave ne budu snimani (čl. 299 st. 3 ZKP).

Stranke i branitelj smiju tonski snimati tijekom glavne rasprave s koje nije isključena javnost. **Osobni podaci o okrivljeniku, oštećeniku ili svjedocima koji su tako snimljeni predstavljaju tajnu i smiju biti korišteni samo za potrebe kaznenog postupka** (čl. 299 st. 4 ZKP). Ovo tonsko snimanje nije dio raspravnog zapisnika, iako predsjednik vijeća ima dužnost nadzora nad takvim snimanjem. Taj nadzor daje ovlaštenje predsjedniku vijeća da zabrani tonsko snimanje glavne rasprave ako postoje zakonski razlozi kao:

- Odugovlačenje postupka (čl. 297 st. 2 ZKP)
- Ometanje reda ili nepokoravanje nalogima predsjednika vijeća (čl. 300 st. 1 ZKP)
- Činjenje kaznenog djela (čl. 302 ZKP).

Rješenje koje se odnosi na tonsko snimanje predsjednik vijeća treba ukratko usmeno obrazložiti i to sve unijeti u raspravni zapisnik. Protiv tog rješenja nije dopuštena žalba jer je riječ o odluci koja se odnosi na održavanje reda i upravljanje glavnom raspravom.

1.10.2 Javnost glavne rasprave

Glavna rasprava je javna. Glavnoj raspravi imaju pravo prisustvovati punoljetne osobe. Osobe koje budu na glavnoj raspravi ne smiju nositi oružje ili opasno oruđe, osim čuvara okrivljenika koji može biti

naoružan (čl. 292 ZKP). **Predsjednik vijeća** može narediti pretrage osoba koje prisustvuju glavnoj raspravi (čl. 299 st. 1 ZKP).

Od otvaranje zasjedanja pa do završetka glavne rasprave **vijeće** može u svako doba isključiti javnost za cijelu glavnu raspravu ili za njezin dio.

Odluku o isključenju donosi vijeće rješenjem po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka, ali uvijek nakon njihova ispitivanja. Ako je potrebno, do isključenja javnosti može doći radi (čl. 293 ZKP):

- Zaštite sigurnosti i obrane Republike Hrvatske
- Čuvanja tajne, kojoj bi štetila javna rasprava
- Čuvanja javnog reda i mira
- Zaštite osobnog ili obiteljskog života okrivljenika, oštećenika ili drugog sudionika u postupku
- Zaštite probitaka maloljetnika.

Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, oštećenika, njihove zastupnike i branitelja. **Vijeće** može dopustiti da na glavnoj raspravi s koje je isključena javnost budu prisutne pojedine službene osobe, znanstveni i javni radnici. Ako okrivljenik to traži, vijeće može dopustiti da glavnoj raspravi budu prisutni i okrivljenikov bračni ili izvanbračni drug i bliski srodnici (čl. 294 st. 1 i 2 ZKP).

Predsjednik vijeća mora upozoriti osobe koje prisustvuju glavnoj raspravi iz koje je isključena javnost da su dužne kao tajnu čuvati sve ono što su na raspravi saznale i da je odavanje tajne kazneno djelo.

Rješenje o isključenju javnosti mora biti obrazloženo i javno objavljeno. Stranke mogu podnijeti žalbu koja ne zadržava izvršenje.

1.10.3 Razgledavanje spisa

Razgledavanje, prepisivanje i preslikavanje pojedinih kaznenih spisa može biti dopušteno svakome u čijem je to opravdanom interesu (čl. 155 st. 1 ZKP).

Za vrijeme trajanja kaznenog postupka odluku o razgledavanju, prepisivanju i preslikavanju donosi tijelo pred kojim se vodi postupak. Kad je postupak završen, odluku o navedenom donosi predsjednik suda ili službena osoba koju on odredi. Ako su spisi kod državnog odvjetnika, odobrenje daje državni odvjetnik (čl. 155 st. 2 ZKP).

Kod toga istražni će sudac na zahtjev državnog odvjetnika, svjedoka ili po službenoj dužnosti na odgovarajući način zaštititi tajnost podataka osoba čiji se iskazi ili izjave nalaze u spisima ako postoji bojazan da bi saznanjem tih podataka te ili druge osobe bile izložene ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu i imovinu većeg opsega (čl. 155 st. 6 ZKP).

1.10.4 Tijek glavne rasprave

Kad je vijeće odlučilo da će glavna rasprava biti održana, slijedi:

1. **Utvrđivanje istovjetnosti okrivljenika.** Predsjednik vijeća pozvat će okrivljenika i od njega uzeti osobne podatke radi utvrđivanja istovjetnosti okrivljenika, osim podataka o njegovoj prijašnjoj osuđivanosti.
2. **Upućivanje svjedoka i vještaka na za njih određeno mjesto.** Nakon što je utvrđena istovjetnost okrivljenika, predsjednik vijeća uputit će svjedoka i vještaka na mjesto koje je za njih određeno gdje će čekati dok ne budu pozvani radi ispitivanja. Predsjednik vijeća može zadržati vještaka u sudnici ako smatra da je to potrebno radi praćenja tijeka glavne rasprave. Te okolnosti trebaju biti unesene u raspravni zapisnik.
3. **Neudaljenje oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja.** Ako oštećenik kao tužitelj ili privatni tužitelj imaju biti ispitani kao svjedoci, predsjednik vijeća ih neće udaljiti iz sudnice (čl. 318 st. 3 ZKP).
4. **Imovinskopravni zahtjev.** Ako je oštećenik prisutan, a još nije stavio imovinskopravni zahtjev, predsjednik vijeća ga mora upozoriti da može postaviti taj zahtjev. Ako oštećenik tada postavi imovinskopravni zahtjev, predsjednik vijeća unijet će taj zahtjev oštećenika u raspravni zapisnik. Predsjednik vijeća također je dužan poučiti oštećenika o njegovim pravima iz čl. 55 ZKP.
5. **Sprječavanje dogovaranja.** Predsjednik vijeća može poduzeti potrebne mjere kako bi spriječio dogovaranja između svjedoka, vještaka i stranaka (čl. 318 st. 4 ZKP). Te mjere trebaju biti određene nalogom i žalba protiv te odluke nije dopuštena. Predsjednik vijeća može naložiti da svjedoci ili vještaci pričekaju u posebnoj sobi dok ne budu pozvani radi ispitivanja.
6. **Čitanje optužnog akta.** Glavna rasprava počinje čitanjem optužnice, optužnog prijedloga ili privatne tužbe (čl. 319 st. 1 ZKP).
7. **Da li je okrivljenik razumio optužbu.** Nakon što je optužba iznesena, predsjednik vijeća će upitati okrivljenika je li razumio optužbu. Ako predsjednik vijeća smatra da okrivljenik nije razumio optužbu, ponovo će mu izložiti njen sadržaj na način na koji je okrivljenik može najlakše razumjeti.
8. **Upozorenja okrivljeniku.** Kad je predsjednik vijeća uvjeren da okrivljenik razumije optužbu, upozorit će okrivljenika u skladu s

odredbom čl. 4 ZKP. Ako okrivljenik nema branitelja, predsjednik vijeća mora poučiti okrivljenika i prema odredbi čl. 5 st. 2 ZKP.

9. **Izjašnjenje optuženika o osnovanosti optužnog akta.** Predsjednik vijeća poziva optuženika da daje izjavu o osnovanosti optužnog akta. Optuženik nije dužan dati izjašnjenje. Kod davanja izjašnjenja optuženik može priznati ili poreći djelo. Izjašnjenje nije izvor saznanja o činjenicama, već ono samo određuje tijek raspravljanja. Optuženik koji priznaje djelo bit će ispitivan odmah nakon izjašnjenja, a optuženik koji poriče djelo na kraju dokaznog postupka, osim ako sam optuženik ne zahtijeva drugačije.
10. **Dokazni postupak.** Dokazivanje obuhvaća sve činjenice koje sud smatra važnim za pravilnu presudu. O tome odlučuje predsjednik vijeća. Raspravno vijeće odlučuje koji dokazi imaju biti provedeni a koji ne. Ispitivanje svjedoka, vještaka i okrivljenika na glavnoj raspravi obavlja se prema modelu *unakrsnog ispitivanja*. Tijekom iznošenja iskaza svjedoka ili izlaganja nalaza i mišljenja vještaka, stranke i predsjednik te članovi vijeća smiju neposredno postavljati pitanja. Predsjednik vijeća mora zabraniti pitanje ili odbiti odgovor na već postavljeno pitanje ako je ono nedopušteno ili se ne odnosi na predmet. Nedopuštena su sugestivna i kaptiozna pitanja. Sugestivno pitanje je ono u kojem je već sadržan odgovor. Kaptiozno pitanje je ono koje polazi od toga da je ispitivana osoba već rekla nešto što u stvari nije rekla.
11. **Izmjena ili proširenje optužnice.** Ako tužitelj u tijeku rasprave utvrdi da izvedeni dokazi pokazuju da je činjenično stanje izloženo u optužnom aktu izmijenjeno, on može na glavnoj raspravi usmeno izmijeniti optužnicu ili podnijeti novu. Stranke smiju tražiti prekid glavne rasprave radi pripremanja nove optužnice ili obrane.
12. **Govori stranaka.** Nakon završetka dokaznog postupka predsjednik vijeća daje riječ strankama, oštećeniku i branitelju. Redoslijed završnih riječi je sljedeći: tužitelj, oštećenik, branitelj, optuženik. Govori stranaka ne smiju biti ograničeni na određeno vrijeme. No, predsjednik vijeća smije, nakon prethodnog upozorenja, prekinuti osobu koja u završnom govoru vrijeđa javni red i moral, vrijeđa drugog, koja se upušta u ponavljanja ili u izlaganja koja očito nemaju veze s predmetom.
13. **Vijećanje i glasovanje.** Ako nakon završenih izlaganja stranaka vijeće ne utvrdi potrebu za izvođenjem još nekih dokaza, predsjednik vijeća objavljuje da je glavna rasprava završena. Vijeće se tada povlači na vijećanje i glasovanje radi donošenja presude.

1.11 Presuda

Presuda je najvažniji procesni akt u kaznenom postupku, a može je donijeti samo sud od započinjanja glavne rasprave pa do okončanja kaznenog postupku.

Jedino presudom okrivljeniku može biti izrečena kazna. Prema ZKP postoje četiri vrste presuda (čl. 352 i 461 ZKP):

- I. Presuda kojom se optužba odbija (*odbijajuća presuda*)
- II. Presuda kojom se okrivljenik oslobađa optužbe (*oslobađajuća presuda*)
- III. Presuda kojom se optuženik proglašava krivim (*osuđujuća presuda*)
- IV. "Utvrđujuća" presuda (čl. 461 st. 1 ZKP).

I. Presudu kojom se optužba odbija sud će izreći (čl. 353 ZKP):

- Ako sud nije stvarno nadležan (čl. 16 - 22 ZKP)
- Ako je postupak vođen bez zahtjeva ovlaštenog tužitelja
- Ako tužitelj tijekom glavne rasprave odustane od optužbe¹⁸
- Ako nije bilo potrebnog prijedloga ili odobrenja za progon ili ako je ovlaštena osoba odnosno državno tijelo odustalo od prijedloga odnosno odobrenja
- Ako je okrivljenik za isto djelo već pravomoćno osuđen oslobođen od optužbe ili je postupak protiv njega pravomoćno obustavljen, osim ako je riječ o rješenju o obustavi postupka iz čl. 403 ZKP¹⁹
- Ako je okrivljenik oprostom (čl. 87 KZ) ili pomilovanjem (čl. 88 KZ) oslobođen kaznenog progona, ako kazneni progon ne može biti poduzet zbog zastare ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon (primjerice okolnosti koje se odnose na ograničenja u postupku izručenja okrivljenika).

Odbijajuća presuda ima naziv i *formalna presuda* jer se tom vrstom presude izriče da ne postoje formalne, tj. procesne pretpostavke da se sud upusti u odlučivanje o kaznenopravnoj odgovornosti okrivljenika. **Pogrešno je reći ili napisati da je zbog postojanja kojih od razloga za odbijanje optužbe (npr. zbog zastare) okrivljenik oslobođen od optužbe.**

II. Presudu kojom se okrivljenik oslobađa optužbe sud će izreći (čl. 354 ZKP):

- Ako djelo za koje je okrivljenik optužen po zakonu nije kazneno djelo.

¹⁸ Nakon što rasprava započne, predsjednik vijeća ne smije rješenjem obustaviti postupak. Ako ovlašteni tužitelj izjavi odustanak za vrijeme trajanja glavne rasprave sud mora donijeti presudu kojom se optužba odbija.

¹⁹ Članak 403 odnosi se na obustavu postupka zbog toga što je počinitelj nakon počinjenja djela obolio od kakve trajne duševne bolesti.

Primjeri kad djelo po zakonu nije kazneno djelo: beznačajno djelo (čl. 28 KZ), nužna obrana (čl. 29 KZ), krajnja nužda (čl. 30 KZ), sila ili prijetnja (čl. 31 st. 1 KZ), zakonita uporaba sredstava prisile (čl. 32 KZ), zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost (čl. 47 st. 3 KZ).

- Ako postoje okolnosti koje isključuju krivnju.

Okolnosti koje isključuju krivnju: neubrojivost (čl. 40 KZ), kažnjivost za postupanje s namjerom i s nehajem (čl. 43 KZ), zabluda o protupravnosti djela (čl. 46 st. 1 KZ), zabluda o biću djela (čl. 47 st. 1 i 2 KZ).

Osim toga, postoje i iznimke koje se odnose na krivnju kad je riječ o kaznenim djelima počinjenim u sredstvima javnog priopćavanja (čl. 48 KZ). Posebni razlozi za isključenje protupravnosti postoje kod određenih kaznenih djela.²⁰

- Ako nije dokazano da je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje je optužen.

III. U presudi kojom se optuženik proglašava krivim sud će izreći (čl. 355 ZKP):

- Za koje djelo je okrivljenik proglašen krivim, uz naznaku činjenica i okolnosti koje čine obilježja djela, te onih o kojima ovisi primjena određene odredbe kaznenog zakona
- Zakonski naziv i opis kaznenog djela i koje su odredbe kaznenog zakona primijenjene
- Kaznu na koju je okrivljenik osuđen ili je prema odredbama kaznenog zakona oslobođen od kazne ili mu je kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro na slobodi
- Odluku o uvjetnoj osudi
- Odluku o sigurnosnim mjerama i o oduzimanju imovinske koristi
- Odluku o uračunavanju pritvora ili već izdržane kazne
- Odluku o troškovima kaznenog postupka, o imovinskopravnom zahtjevu, te o tome da pravomoćna presuda ima biti objavljena u sredstvima javnog priopćavanja.

IV. "Utvrđujuću" presudu sud će donijeti:

- Ako je državni odvjetnik podnio zahtjev prema čl. 457 st. 1 ZKP.
- Ako je utvrđeno da je okrivljenik u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo.

²⁰ Sudjelovanje u tučnjavi (čl. 103 st. 2 KZ), naknadna pomoć počinitelju kaznenog djela protiv Republike Hrvatske (čl. 154 st. 2 KZ), kod kaznenih djela protiv časti i ugleda (čl. 203 KZ), samovoljno liječenje (čl. 241 st. 3 KZ), neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela (čl. 300 st. 3 KZ), pomoć počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela (čl. 301 st. 4 KZ), prisila prema pravosudnom dužnosniku (čl. 309 st. 3 KZ), odbijanje primanja i uporabe oružja (čl. 352 st. 3 KZ), odgovornost za kazneno djelo počinjeno po zapovjedi nadređenog (čl. 388 KZ).

Sud će tada rješenjem odrediti prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od šest mjeseci (čl. 461 st. 1 ZKP).

Ako je sud utvrdio da je okrivljenik u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo, ali da ne postroje razlozi za određivanje prisilnog smještaja okrivljenika u psihijatrijsku ustanovu, sud će donijeti oslobađajuću presudu i rješenje kojim se odbija zahtjev za određivanje prisilnog smještaja (čl. 461 st 3 ZKP).

Ako je sud utvrdio postojanje razloga za donošenje odbijajuće presude, donijet će presudu kojom se optužba odbija bez obzira na ubrojivost okrivljenika (čl. 461 st. 4 ZKP).

Ako je sud utvrdio postojanje razloga za oslobađajuću presudu, osim razloga isključenja krivnje zbog neubrojivosti, donijet će presudu kojom se okrivljenik oslobađa od optužbe (čl. 461 st. 5 ZKP).

Ako sud ne utvrdi da je okrivljenik u vrijeme počinjenja djela bio neubrojiv, donijet će presudu kojom se optužba odbija. Državni odvjetnik tada može odmah nakon objave presude dati usmeno izjavu da se odriče prava na žalbu i podnijeti novu optužnicu za isto kazneno djelo. Glavna rasprava provodi se pred istim vijećem. Ranije izvedeni dokazi biti će izvedeni iznova samo ako vijeće utvrdi da je to nužno za pojedine dokaze (čl. 461 st. 6 ZKP).

1.11.1 Objava presude

Objava presude znači čitanje izreke presude i kratko priopćavanje razloga presude.

Presudu objavljuje predsjednik vijeća čitanjem izreke presude (čl. 356 ZKP). Čitanje izreke presude svi u sudnici će saslušati stojeći, uključujući i predsjednika vijeća. Nakon čitanja izreke presude predsjednik vijeća će ukratko usmeno iznijeti razloge presude.

Ako je glavna rasprava bila zatvorena za javnost, presuda će uvijek biti pročitana u javnom zasjedanju. Moguće je djelomično ili u cijelosti isključiti javnost s objave razloga presude samo ako je javnost bila isključena sa glavne rasprave (čl. 356 st. 4 ZKP). Takvo rješenje sud može donijeti po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka, ali uvijek nakon njihova ispitivanja.

Nije moguće isključiti javnost s objave razloga presude ako javnost nije bila isključena sa glavne rasprave.

1.11.2 Pravomoćnost presude

Pravomoćnost je svojstvo odluke da u postupku u kojem je donijeta ne može biti opozvana niti mijenjana, već mora biti izvršena.

Presuda postaje pravomoćna kad se više ne može pobijati žalbom ili kad žalba nije dopuštena (čl. 156 st. 1 ZKP). Nedopuštena žalba je ona koju je izjavila neovlaštena osoba, osoba koja se odrekla prava na žalbu ili koja je odustala od već izjavljene žalbe. Pravomoćnost presude odnosi se na izreku presude, ali ne i na njeno obrazloženje. Pravomoćna presuda postaje izvršna kad je uredno dostavljena.

Ako nije bilo žalbe, prvostupanjska presuda postaje pravomoćna istekom roka za podnošenje žalbe. Ako je žalba podnijeta, pa je drugostupanjski sud potvrdio ili preinačio prvostupanjsku odluku, pravomoćnost nastupa danom donošenja odluke suda drugog stupnja (dan kad je bila sjednica vijeća na kojoj je donesena odluka).

1.12 Žalba

Žalba je jedini redovni sveobuhvatni pravni lijek protiv presude (čl. 362 ZKP).

O žalbi odlučuje drugi i viši sud od onog koji je donio presudu (devolutivan karakter žalbe). Podnesena žalba odgađa izvršenje presude protiv koje je žalba podnesena (suspenzivan karakter žalbe).

Rok za podnošenje žalbe protiv presude u redovnom postupku je 15 dana, a u skraćenom postupku 8 dana nakon primitka pisanog otpravka presude.

Presuda se može pobijati zbog (čl. 366 ZKP; žalbene osnove):

1. bitne povrede odredaba kaznenog postupka
2. povrede kaznenog zakona
3. pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja
4. odluke o kaznenim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima kaznenog postupka, imovinskopravnom zahtjevu, te zbog odluke o objavi presude u sredstvima javnog priopćavanja.

1) Zakon razlikuje dvije vrste bitnih povreda odredaba kaznenog postupka (čl. 367 ZKP):

Apsolutno bitna povreda je povreda kaznenog procesnog prava za koju zakon pretpostavlja da je uvijek bitna za ishod postupka. Kad utvrdi postojanje apsolutno bitne povrede, drugostupanjski sud mora uvijek ukinuti presudu prvostupanjskog suda. Zakon taksativno nabroja dvanaest bitnih povreda.²¹

Relativno bitna povreda je svaka povreda kaznenog procesnog prava u fazi pripremanja, u tijeku glavne rasprave ili pri donošenju presude, te povreda prava na obranu tijekom glavne rasprave ako je takva povreda dovela ili mogla dovesti do nezakonite ili nepravilne presude.

2) **Povreda kaznenog zakona** je povreda materijalnog kaznenog prava, povreda kaznenog zakona (čl. 368 ZKP). Zakon nabroja šest povreda kaznenog zakona.²²

3) **Pogrešno utvrđeno činjenično stanje** postoji kad je u presudi neka odlučna činjenica pogrešno utvrđena (čl. 369 st. 2 ZKP). Do toga dolazi obično zato što je sud pogrešno, površno ili slično ocijenio izvedene dokaze.

Nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji kad sud nije utvrdio postojanje kakve odlučne činjenice (čl. 369 st. 3 ZKP). Do toga obično dolazi zato što sud nije prikupio ili izveo sve raspoložive dokaze.

4) **Žalbena osnova** navedena gore pod 4) postoji ako je sud nepravilno primijenio ili nije primijenio, a trebao je, odredbu kaznenog zakona koja se odnosi na izbor vrste i mjere kaznenopravne sankcije, oduzimanja imovinske koristi, troškova kaznenog postupka, imovinskopravnog zahtjeva ili objave presude u sredstvima javnog priopćavanja.

Na povrede kaznenog zakona na štetu okrivljenika i na neke apsolutno bitne povrede²³ drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti, bez obzira na to je li ih stranka istakla u žalbi. Na sve ostale žalbene osnove drugostupanjski sud pazi samo ako ih stranka u žalbi ističe kao razlog žalbe.

Odlučujući povodom žalbe drugostupanjski sud može donijeti sljedeće odluke:

²¹ Pogrešan sastav suda, povrede vezane uz izuzeće suca, održavanje glavne rasprave bez osobe čija je prisutnost na glavnoj raspravi nužna, nezakonito isključenje javnosti s glavne rasprave, povrede vezane uz postojanje optužbe ovlaštenog tužitelja, povrede vezane uz stvarnu nadležnost suda, ako sud nije potpuno riješio predmet optužbe, ako je na glavnoj raspravi optuženik koji poriče djelo ispitan prije završetka dokaznog postupka bez svog zahtjeva, prekoračenje optužbe, povreda zabrane reformacije in peius, pogreške u sastavu presude i ako se presuda temelji na nezakonitom dokazu.

²² Ako je optuženik proglašen krivim za djelo koje nije kazneno djelo, ako postoje okolnosti koje isključuju krivnju, ako postoje okolnosti koje isključuju kazneni progon, ako je primijenjen zakon koji se ne smije primijeniti, ako je odlukom o kaznenopravnoj sankciji prekoračena ovlast koju sud ima po zakonu i ako su povrijeđene odredbe o uračunavanju pritvora i izdržane kazne.

²³ Drugostupanjski sud po službenoj dužnosti pazi na sljedeće apsolutno bitne povrede: pogrešan sastav suda, povrede vezane uz postojanje optužbe ovlaštenog tužitelja, povrede vezane uz stvarnu nadležnost suda, ako je na glavnoj raspravi optuženik koji poriče djelo ispitan prije završetka dokaznog postupka, prekoračenje optužbe, povreda zabrane reformacije in peius i na pogreške u sastavu presude.

- **Rješenjem odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili nedopuštenu.** Nepravodobna je ona žalba koja je podnesena nakon isteka roka za podnošenje žalbe. Nedopuštena žalba (v. odjeljak 1.11).
- **Presudom odbiti žalbu i potvrditi pristupanje presudi** ako nađe da žalba nije osnovana i da nije učinjena niti jedna povreda na koju pazi po službenoj dužnosti.
- **Presudom preinačiti pristupanje presudi** ako je pristupanje sud ispravno utvrdio činjenično stanje ali je pogrešno primijenio kazneno pravo.
- **Rješenjem ukinuti pristupanje presudi i predmet vratiti pristupanje sudu na ponovno suđenje** ako utvrdi da postoji bitna povreda odredaba kaznenog postupka ili ako je činjenično stanje pogrešno ili nepotpuno utvrđeno, pa je potrebna nova glavna rasprava pred pristupanjem sudom.

Pristupanje presuda, dakle, može biti potvrđena, preinačena ili ukinuta. Pogrešno je reći ili napisati da je pristupanje presuda poništena.

1.13 Izvanredni pravni lijekovi

Izvanredni pravni lijekovi su oni koji mogu biti podneseni samo protiv pravomoćnih odluka.

1) **Obnova kaznenog postupka** je vraćanje kaznenog postupka u raniji stadij i njegovo ponovno vođenje od tog stadija nadalje. Razlikujemo nepravu i pravu obnovu (čl. 401 – 413). Na štetu okrivljenika može biti obnovljen postupak samo u određenim situacijama ako je donesena presuda kojom je optužba odbijena. Kazneni postupak u kojem je okrivljenik oslobođen od optužbe ne može biti obnovljen.

Zahtjev za obnovu postupka mogu podnijeti stranke i branitelj, a nakon smrti osuđenika državni odvjetnik i srodnici osuđenika. Zahtjev može biti podnesen bez obzira na zastaru, oprost ili pomilovanje. O zahtjevu odlučuje izvanraspravno vijeće suda koji je sudio u prvom stupnju.

Odredbe o obnovi kaznenog postupka vrijede i kad je podnesen zahtjev za izmjenu pravomoćne odluke na temelju odluke Ustavnog suda RH kojom je poništen ili ukinut propis na temelju kojeg je donesena pravomoćna odluka ili na temelju odluke Europskog suda za ljudska prava koja se odnosi na neki od razloga za obnovu postupka ili izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.

2) **Izvanredno ublažavanje kazne** je izvanredni pravni lijek s ciljem da se postigne ublažavanje pravomoćno izrečene kazne ako se nakon

pravomoćne presude pojave činjenice za koje sud u času donošenja presude nije znao, a one bi kao olakotne okolnosti očito dovele do blaže osude (čl. 414 ZKP).

Zahtjev mogu podnijeti osuđenik i uz njegovu privolu i branitelj, te osuđenikovi rođaci. Zahtjev se podnosi prvostupanjskom sudu, a o njemu odlučuje Vrhovni sud RH.

3) **Zahtjev za zaštitu zakonitosti** je izvanredni pravni lijek namijenjen ispravljanju važnijih pravnih pogrešaka u pravomoćnoj sudskoj odluci ili ukazivanju na te pogreške ili na povrede zakona počinjenih u postupku koji je prethodio donošenju odluka (čl. 418 ZKP).

Zahtjev može podnijeti samo državni odvjetnik i to zbog povrede zakona. O zahtjevu odlučuje Vrhovni sud RH koji presudom može odbiti zahtjev, preinačiti pravomoćnu odluku ili je ukinuti u cijelosti ili djelomično. Ako je zahtjev podnesen na štetu okrivljenika, a sud ustanovi da je osnovan, neće dirati u pravomoćnu odluku već će samo utvrditi da postoji povreda zakona.

4) **Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude** je izvanredni pravni lijek namijenjen ispravljanju važnijih pravnih pogrešaka u pravomoćnoj presudi ili u kaznenom postupku (čl. 425 ZKP).

Zahtjev može podnijeti samo osuđenik i branitelj u roku od mjesec dana od dana kad je okrivljenik primio presudu. Okrivljenik koji nije podnosio žalbu protiv presude nema pravo na ovaj izvanredni pravni lijek, osim ako mu je drugostupanjskom odlukom umjesto uvjetne osude, novčane kazne ili sudske opomene izrečena kazna zatvora. Zahtjev ne može biti podnesen protiv presude Vrhovnog suda RH.

Zahtjev treba podnijeti prvostupanjskom sudu koji može odbaciti zahtjev ako nisu ispunjeni formalni uvjeti za podnošenje zahtjeva, a o zahtjevu odlučuje Vrhovni sud. Povodom zahtjeva Vrhovni sud može donijeti iste vrste odluka kao i kod zahtjeva za zaštitu zakonitosti.